

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ČESKO-NĚMECKÝCH AREÁLOVÝCH STUDIÍ A GERMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

STRANA ZELENÝCH V ČESKÉ REPUBLICE A VE SPOLKOVÉ REPUBLICCE
NĚMECKO

Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Kubatová Pitrová, Ph.D.

Autorka práce: Mgr. Lenka Blažková

Studijní obor: Evropská teritoriální studia – ČR a německy mluvící země

Ročník: 3.

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 9. května 2014

.....
Lenka Blažková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Miroslavě Kubatové Pitrové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady, věcné připomínky a pomoc při realizaci bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá teoretickým vymezením stran zelených v České republice a Spolkové republice Německo mezi lety 1990 a 2013. Na základě vypracovaného teoretického rámce budou obě politické strany komparovány. Práce se zaměří především na aspekt historických souvislostí, vývoj jednotlivých stran, jejich původ, typologii, politickou orientaci, základní program, organizační strukturu, členskou a voličskou základnu a prezentaci stran v nových médiích. Cílem je komparace dvou odlišně se vyvíjejících politických stran s podobnou ideovou základnou a analýza jejich odlišností ve zvolených aspektech.

Klíčová slova:

Strana zelených; Bündnis 90/Die Grünen; Česká republika; Spolková republika Německo; politická strana; postmaterialismus; cleavages; ekologie; voličstvo; osa levice–pravice.

ANNOTATION

The bachelor thesis deals with the theoretical definition of green parties in the Czech Republic and the Federal Republic of Germany between 1990 and 2013. These two political parties will be compared on the grounds of a theoretical framework. The work focuses primarily on the historical context, the development of the green parties, their origin, typology, political orientation, basic program, organizational structure, membership, electorate and presenting in new media. The purpose of this bachelor thesis is to compare two differently evolving political parties with similar ideological basis and to analyse their differences in selected aspects.

Keywords:

Green Party; Alliance '90/The Greens; the Czech Republic; the Federal Republic of Germany; political party; post-materialism; cleavages; ecology; electorate; left–right axis.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	6
ÚVOD	7
1. POLITICKÁ STRANA A STRANICKÝ SYSTÉM.....	10
1.1 Politická strana	10
1.2 Stranický systém	13
2. HISTORICKÝ VÝVOJ ZELENÝCH	15
2.1 Zelení na území dnešní České republiky	15
2.2 Zelení na území dnešní Spolkové republiky Německo	20
3. PŮVOD, TYPOLOGIE A ORIENTACE ZELENÝCH.....	29
3.1 Zelení jako výsledek postmaterialistické štěpné linie	29
3.2 Zelení a tradiční konfliktní štěpné linie	30
3.3 Zelení z hlediska typologií	33
3.4 Politická orientace zelených.....	34
4. PROGRAM ZELENÝCH.....	37
4.1 Programové cíle českých zelených	38
4.2 Programové cíle německých zelených	41
5. STRUKTURA, ČLENSKÁ A VOLIČSKÁ ZÁKLADNA ZELENÝCH.....	46
5.1 Organizační struktura českých zelených	46
5.2 Organizační struktura německých zelených.....	48
5.3 Členstvo a voličstvo českých zelených	51
5.4 Členstvo a voličstvo německých zelených.....	54
6. PREZENTACE ZELENÝCH.....	59
6.1 Presentace českých zelených	59
6.2 Presentace německých zelených	61
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	66
SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK	72

SEZNAM ZKRATEK

B90/DG – Bündnis 90/Die Grünen – Svaz 90/Zelení
BBU – Bundesverband Bürgerinitiativen Umweltschutz – Spolkový svaz občanských iniciativ
BF – Brandýské fórum
CDU/CSU – Christlich Demokratische Union Deutschlands / Christlich-Soziale Union in Bayern – Křesťanskodemokratická unie Německa / Křesťansko-sociální unie Bavorska
ČSSD – Česká strana sociálně demokratická
DFP – Deutsche Forumpartei – Strana německého fóra
DG – Die Grünen – Zelení
EGP – European Green Party – Evropská strana zelených
EP – Evropský parlament
EU – Evropská unie
FDP – Freie Demokratische Partei – Svobodná demokratická strana
GG – Global Greens – Světoví zelení
GLU – Grüne Liste Umweltschutz – Zelená listina ochrany životního prostředí
GP – Grüne Partei – Strana zelených (NDR)
KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy
LSU – Liberálně sociální unie
NDR – Německá demokratická republika
NF – Nové fórum
NSR – Německá spolková republika
ODS – Občanská demokratická strana
PS PČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
PDS – Partei des Demokratischen Sozialismus – Strana demokratického socialismu
SED – Sozialistische Einheitspartei Deutschlands – Jednotná socialistická strana Německa
SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands – Sociálně demokratická strana Německa
SPV – Sonstige Politische Vereinigung - Die Grünen – Zvláštní politické sdružení - Zelení
SRN – Spolková republika Německo
SZ – Strana zelených
UFV – Unabhängige Frauenverband – Nezávislý svaz žen
USP – Umweltschutzpartei Niedersachsen – Strana ochrany životního prostředí Dolního Saska
ZA – Zelená alternativa

ÚVOD

Předkládaná bakalářská práce se zabývá tématem stran zelených v České republice a Spolkové republice Německo, konkrétně českou Stranou zelených a německými Die Grünen (později Bündnis 90/Die Grünen) ve vzájemné komparaci v časovém horizontu let 1990 až 2013.

Z hlediska zvoleného časového rozmezí komparace slouží rok 1990 spíše jako výchozí orientační bod, od něhož datujeme existenci obou politických stran současně – v úseku od roku 1980 do roku 1990 fungovali pouze němečtí Die Grünen bez českého protějšku.

Cílem bakalářské práce je komparace dvou odlišně se vyvíjejících politických stran s podobnou ideovou základnou a analýza jejich podobností/odlišností ve zvolených aspektech.

Koncepčně bude práce vystavěna na teoretických základech – stručném pojednání o definici politické strany a stranického systému, které poté aplikujeme na prostředí České republiky a Spolkové republiky Německo. Navážeme historií a vývojem českých a německých zelených. Dále se zaměříme na jejich původ, politickou orientaci, základní program, organizační strukturu, členskou a voličskou základnu. Nakonec se pokusíme zmapovat současné trendy prezentace stran zelených a jejich reflexi na sociálních sítích. Právě internetová média jsou v dnešní době jedním z rozhodujících faktorů úspěchu, a to nejen u politických subjektů. Každá kapitola bude doplněna o krátké shrnutí, jež poslouží jako přehledné resumé zjištěných poznatků. Ty budou kompletně zpracovány a sumarizovány v závěru práce a s jejich pomocí budou též zodpovězeny stanovené hypotézy.

Většina západoevropských stranických systémů se ještě v 50. letech 20. století zdála být neotřesitelně stabilní a neohrožitelná novými politickými subjekty. Již konec 60. let však vnesl do celé Evropy nová společenská hnutí, s tím spojená nová vnímání světa, úvahy o škodlivosti materiálního smýšlení tehdejší společnosti a zpochybňování kompetencí politických stran. V nadcházejících desetiletích se z těchto myšlenek etablovaly vzájemně spřátelené strany, např. strany zelených, kterým se podařilo narušovat konzervativní stranický systém a vnášet do života odlišný způsob myšlení, jenž stál dosud v pozadí veřejného zájmu. Týkal se především nových témat (životní prostředí či tolerance k národnostním menšinám). Tyto nově se utvářející, tzv.

ekologické strany neprosazovaly pouze zájmy ochrany životního prostředí, ale zabývaly se obecně tématy postmateriálními, díky čemuž je můžeme zařadit mezi reprezentanty levicových principů.

Kvůli nedostatečné míře česky psané literatury v oblasti tématu českých a německých zelených ve vzájemné komparaci se budu nejvíce opírat o zdroje cizojazyčné, především německé a anglické. Jedněmi z mála publikovaných českých prací zaměřených na strany zelených v Evropě jsou dvě práce Pavla Pečínky *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě* a „Evropeizace“ české strany zelených v širších aspektech či práce Jiřího Kmece *Ekologické strany v Evropě*. Nejčastěji citovaným autorem a odborníkem na německé zelené je politolog Joachim Raschke, z jehož publikace *Die Grünen: Wie sie wurden, was sie sind* budu mimo jiné taktéž vycházet. Kromě zdrojů konkrétně zaměřených na strany zelených použiji pro obecný úvod práce definující politické strany a stranické systémy, např. publikaci Blanky Říchové *Úvod do současné politologie*, práci autorů Petra Fialy a Maxmiliána Strmisky *Teorie politických stran* či publikaci Michala Klímy *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Právě z důvodu chybějících česky psaných literárních zdrojů bych se ve své bakalářské práci ráda zaměřila na teoretické vymezení a následnou komparaci obou politických stran ve zvolených aspektech, abych alespoň částečnou měrou přispěla k rozšíření tuzemských zdrojů v této oblasti.

Co se týče terminologie užívané v bakalářské práci, je důležité upozornit na skutečnost, že v případě, kdy se jedná o českou verzi strany, mluvíme o „Straně zelených“ (SZ). Pro německý protějšek budou používány originální výrazy „Die Grünen“ (DG) či „Bündnis 90/Die Grünen“ (B90/DG). Pokud se však hovoří obecně o stranách zelených, píšeme malé písmeno či jen zástupný název „zelení“. Vhodným se jeví též vysvětlení užívání zkratk ve spojení s německým politickým vývojem. Abychom se vyvarovali případné záměny, budeme používat zkratku SRN pro Spolkovou republiku Německo (tj. po znovusjednocení v roce 1990), NSR pro Německou spolkovou republiku (západní Německo mezi lety 1949 a 1990) a NDR pro Německou demokratickou republiku (východní Německo mezi lety 1949 a 1990).

Vymezení metodologie a hypotéz

Snahou bakalářské práce je zmapovat dva odlišně se vyvíjející politické subjekty na základě stanovených aspektů a zanalyzovat, do jaké míry jsou si blízké či vzdálené.

Metodologická koncepce práce spočívá ve směřování od obecného ke konkrétnímu, tedy v analýze obou subjektů a pohledu na ně zevnitř i zvenčí. Nejprve se budeme věnovat jejich charakteristice a historickému vývoji, poté obrátíme pozornost na subjekty samotné a budeme zkoumat jejich vnitřní zákonitosti. Můžeme tedy hovořit o analyticko-empirické metodě s prvky deskripce. Na základě těchto poznatků poté přistoupíme k metodě komparativní, v jejímž rámci využijeme přístupu synchronního (analýza jevů ve zvoleném časovém úseku) i diachronního (vývoj jevů v průběhu času).

Před zahájením výzkumu byly stanoveny hypotézy, jež se budu na závěr práce snažit buď potvrdit, nebo vyvrátit.

Hypotéza č. 1: *„Česká Strana zelených se nezformovala na postmaterialistickém základě jako němečtí Die Grünen.“*

Hypotéza č. 2: *„České zelené nelze na rozdíl od německých zelených jednoznačně umístit na ose levice–pravice.“*

Hypotéza č. 3: *„Profil typického voliče strany zelených v ČR a SRN je de facto shodný.“*

1. POLITICKÁ STRANA A STRANICKÝ SYSTÉM

Úvodní kapitola práce se bude ve stručnosti zabývat teorií vymezující základní termíny z oblasti politické vědy vztahující se k potřebám tématu bakalářské práce. Na základě těchto definic a charakteristik budou následně vystavěny další kapitoly, jež předpokládají znalost zmíněné terminologie.

Nejprve se zaměřím na teoretické vymezení politické strany, její definici, charakteristiku, vznik a typy. Tyto poznatky posléze aplikuji na českou a německou stranu zelených, a to konkrétně v kapitole věnující se obecné charakteristice těchto stran (kap. 3.: Původ, typologie a orientace zelených). Dále se v krátkosti zmíním o typologii stranických systémů a zařadím stranický systém v České republice a Spolkové republice Německo ke konkrétní typologii.

1.1 Politická strana

Ačkoliv běžný člověk užívá pojem „politická strana“ naprosto samozřejmě a bez hlubšího zamyšlení nad jeho významem, politologové vnímají tento termín mnohem komplexněji a širěji. Nelze nalézt přesnou zobecňující definici, která by byla platná ve všech dobách, místech a situacích. Vždy je třeba brát v úvahu kontext a jistá hodnotící kritéria, na jejichž základě je daná definice vystavěna.

Jednou z nejužší a obecně přijímanou definicí je tzv. „minimalistická definice“ italského politologa Giovanni Sartoriho, která tvrdí, že *„politická strana je politická skupina, jež se účastní voleb a jež je schopna jejich prostřednictvím prosadit své kandidáty do veřejných úřadů.“*¹

Dle Blanky Říchové lze politické strany v demokratických systémech charakterizovat následovně:

- a) dobrovolné, trvalé, otevřené organizace, jejichž členové mají společné představy a zájmy,
- b) usilují o politickou moc,
- c) této moci se snaží dosáhnout prostřednictvím voleb.²

¹ SARTORI, Giovanni dle KOPEČEK, Lubomír. Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě. In: STRMISKA, Maxmilián et al. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 10.

² ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Úvod do současné politologie*. Praha: Portál, 2002, s. 89.

Téměř u všech politologů přitom nalezneme sjednocující prvky charakteristik politických stran, a to výše uvedené body b) a c). Boj o moc jako jeden ze zásadních faktorů, který splňuje politická strana, ve svých definicích uváděl již sociolog Max Weber.³ Kritérium voleb je potom zásadní odlišností politických stran od zájmových skupin, jež se voleb neúčastní.

Politická strana se řídí vnitřními zákonitostmi, programy a strategiemi obsaženými v příslušných stranických dokumentech. Ve většině případů se jedná se o organizačně strukturovaný celek s vlastní hierarchií, ideologickou orientací, centrálním vedením a stranickým aparátem.

Vznik moderních politických stran souvisí především se zaváděním volebního práva a ustavováním demokratických politických institucí. Též k této oblasti politické vědy existuje řada odlišných přístupů a názorů, proto se pokusím ve stručnosti vyložit alespoň ty nejznámější, abych je posléze mohla aplikovat na námi zkoumané strany zelených.

Převažujícími přístupy ke vzniku politických stran jsou obecně čtyři:

a) institucionalistický přístup – hlavním představitelem tohoto přístupu je francouzský politolog Maurice Duverger, jenž rozlišuje strany dle místa vzniku, tedy na základě toho, zda vznikly na půdě parlamentu (interně), či mimo ni (externě).

b) historicko-konfliktní přístup – tento model, často označovaný jako koncepce tzv. *cleavages* neboli koncepce štěpných linií, vychází ze skutečnosti, že politické strany vznikají díky konfliktům ve společnosti. Hlavními teoretiky tohoto přístupu byli americký sociolog Seymour Martin Lipset a norský politolog Stein Rokkan. Podle jejich přístupu jsou zmíněné konflikty zapříčiněny národní či průmyslovou revolucí. Na základě těchto domněnek vzniklo následující dělení: národní revoluce vychází ze dvou štěpení, a to „církve vs. stát“ a „centrum vs. periferie“. Také průmyslová revoluce má dvě štěpné linie: „vlastníci vs. pracující“ a „město vs. venkov“. Tato dělení nebudou dále rozváděna, neboť nejsou primárním cílem práce.

³ Max Weber definuje politickou stranu jako „dobrovolně vytvářenou skupinu s cílem poskytnout svým předákům moc uvnitř skupiny a aktivním členům (ideové nebo materiální) možnosti prosazení věcných cílů nebo dosažení osobních výhod nebo obojího zároveň“ (www.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/.../PolitickeStrany.doc).

c) modernistický přístup – dle tohoto (méně častého) přístupu politické strany vznikají na pozadí modernizačního procesu ve společnosti, panuje zde tedy předpoklad jistého stupně společenského, ekonomického a kulturního vývoje.

d) funkcionalistický přístup – vznik politických stran je prisuzován jejich funkcím, tzn. strana vzniká za účelem plnění určité funkce ve společnosti.⁴

Typologie politických stran

Ani typologii politických stran nelze popsat jen z jednoho úhlu pohledu. V odborné literatuře nalezneme různé typy klasifikací, jež se snaží o jistou univerzálnost, avšak jde o problematiku tak širokou, že pro ni není možné vytvořit jeden zobecňující vzorový rámec.

Nejrozšířenější a nejrespektovanější typologií je typologie vývojová, jež zahrnuje následující vývojové etapy stran:

a) strana kádrů / elit – patří mezi nejstarší typ politické strany. Vznikaly především v 19. století a v řadách členů byli zastoupeni hlavně privilegovaní aristokraté, mecenáši a odborníci, kteří přinášeli vliv a moc.

b) strana mas – rozšířena především koncem 19. a v 1. pol. 20. století. Jde o typ strany otevřené všem. Vyznačoval se co největší členskou základnou a výběrem členských poplatků na financování stranických aktivit. Častým jevem byla úzká součinnost se státem či určitou sociální skupinou.

c) catch-all party / všelidová strana – autorem koncepce poválečného typu všelidové strany byl německý politolog Otto Kirchheimer. Po druhé světové válce se přístup lidí k politice změnil – přestali se orientovat čistě na jednu stranu, a proto byly strany nuceny přizpůsobit se více veřejnosti. Catch-all party usiluje o co nejširší spektrum voličů, značně omezuje význam ideologie a snaží se o profesionalizaci strany, především pak stranického vedení.

d) strana kartelu – zatím poslední vývojová fáze je spojována se jmény Richarda Katze a Petera Maira. Strana je více propojena se státem, který jí poskytuje finance. Prioritami se stává mocenský vliv a co nejdéší udržení se ve stranickém systému.⁵

⁴ FIALA, Petr a Maxmilián STRMISKA. *Teorie politických stran*. Brno: Barrister & Principal, 1998, s. 50–53.

⁵ KLÍMA, Michal. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha: Radix, 1998, s. 38–64.

1.2 Stranický systém

Každá politická strana funguje v rámci konkrétního stranického systému. V demokraciích hovoříme o tzv. pluralitních stranických systémech. Jedna z možných definic dle Ladislava Cabady a Michala Kubáta zní: „*Stranický systém je na jedné straně konfigurací politických stran v rámci politického systému, na straně druhé souborem vzájemných vztahů mezi politickými stranami a schématy chování, která jsou důsledkem mezistranické rivality determinované především bojem o hlasy voličů, a v případě většího počtu stran nutností hledání eventuálních partnerů připravených účastnit se procesu formování vládních koalic.*“⁶

Členění stranických systémů závisí vždy na autorovi klasifikace a jím zvolených kritériích. Základním dělením stranických systémů je typologie dle Abbotta Lawrence Lowella, která rozlišuje tzv. monopartismus (systém jedné strany), bipartismus (systém dvou stran) a multipartismus (systém více než dvou stran). Tato základní teorie odpovídá například typologii Maurice Duvergera založené na početním kritériu, avšak také další autoři z této klasifikace vycházejí a doplňují ji v závislosti na zvolených faktorech hodnocení. Můžeme jmenovat např. typologii Jeana Blondela, jenž ji doplnil o kritérium relevance, či Giovanni Sartoriho, který přidal dimenzi ideové polarizace.⁷

Pro lepší názornost se nyní pokusím zařadit stranický systém námi zkoumaných zemí, tj. České republiky a Spolkové republiky Německo, do příslušných kategorií dle zmíněných autorů.

Z hlediska řazení k jednotlivým klasifikačním skupinám jsou stranické systémy obou zemí v podstatě velmi podobné, ovšem pouze v případě jejich porovnání na centrální úrovni státu. Vzhledem k federativnímu zřízení Spolkové republiky Německo totiž můžeme hovořit o 16 samostatných stranických systémech na zemské úrovni, které Česká republika jakožto unitární stát postrádá.

Pokud se tedy budeme držet centrální úrovně státu, můžeme dle Duvergerovy teorie současný stranický systém České republiky i Spolkové republiky Německo řadit k multipartismu, tedy systému více stran.

Toto hodnocení lze dle Blondelovy teorie v případě Spolkové republiky Německo rozšířit na označení „multipartismus s bipolárním charakterem“, a to díky silné pozici

⁶ CABADA, Ladislav a Michal KUBÁT. *Úvod do studia politické vědy*. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o., 2002, s. 247.

⁷ NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 79–86.

stran SPD a CDU/CSU. V případě České republiky se jedná o „multipartismus bez dominující strany“.

Na základě Sartoriho členění je možné systém SRN považovat za „umírněný multipartismus“, jež se vyznačuje stabilitou systému a slabou polaritou stran. Stranický systém České republiky by se naopak dal po volbách do Poslanecké sněmovny ČR z října 2013 řadit k „extrémnímu multipartismu“, jež se vyznačuje přítomností více než 6 relevantních politických stran v systému (v případě voleb do PS PČR šlo konkrétně o 7 politických subjektů). Toto označení je možné použít, bereme-li v úvahu kritérium početní. Svým charakterem a „chováním“ však stranický systém ČR považujeme za „umírněný multipartismus“.

2. HISTORICKÝ VÝVOJ ZELENÝCH

Okolnosti vzniku stran zelených na území dnešní ČR a SRN jsou odlišné. Zatímco v NSR začali Die Grünen působit v roce 1980, v tehdejší Československu se Strana zelených (SZ) etablovala až po listopadových událostech roku 1989. Velkým rozdílem je též povědomí občanů o činnosti těchto stran – na rozdíl od Spolkové republiky Německo se v České republice o aktivitách SZ dlouhou dobu po jejím vzniku příliš nevědělo.

2.1 Zelení na území dnešní České republiky

Ještě než přistoupím k historickému přehledu vývoje Strany zelených, ráda bych se krátce zmínila o stranickém systému Československa, díky němuž lze lépe pochopit odlišnost vývoje stran v českém a německém prostředí.

Období mezi lety 1948 a 1989 bylo ve znamení mocenského monopolu Komunistické strany Československa, založeného na tvrzení, že ona sama reprezentuje zájmy lidu. Vedoucí úloha komunistické strany prostupovala všemi oblastmi veřejného a společenského života.

„Úhelným kamenem stranického (a de facto i politického) systému byla organizace Národní fronty Čech a Slováků (NF). Její duch se prolínal celou organizační strukturou nejen stranicko-politického systému, ale celé společnosti.“⁸ Základem NF byl tzv. Socialistický blok, jenž zahrnoval tři (socialistické) strany: Komunistickou stranu Československa (KSČ), Československou stranu sociálně demokratickou (ČSSD) a Československou stranu národně socialistickou (ČSNS). Doplnovala je ještě Československá strana lidová (ČSL) reprezentující jakýsi pravicový, ovšem značně omezený protipól. NF měla přitom právo veta při rozhodování o existenci stran, což způsobovalo neexistenci opozice a kontrolu všech systémových aktivit.

Stranický systém po roce 1945 nebyl systémem demokratickým, proto ho nelze zcela jednoznačně zařadit ke klasickým typologiím, lze však říci, že šlo o nepolarizovanou soustavu či uzavřenou pluralitu.⁹ Faktickou moc jakožto vedoucí síla NF držela KSČ. Ostatní politické strany byly spíše přívažkem NF či zájmovými organizacemi. Stranický systém v letech 1948 až 1989 lze de facto označit za

⁸ BALÍK, Stanislav et al. *Politický systém českých zemí 1848–1989*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2004, s. 128.

⁹ Tamtéž, s. 129.

nedemokratický monopartismus, který se pouze tvářil jako pluralismus. Dle Sartoriho členění ho můžeme definovat jako tzv. systém s hegemonní stranou.¹⁰ Komunistická strana ČSSR tedy nebyla jediným politickým subjektem, avšak stranický systém byl nesoutěživý a jiné strany měly jen omezenou míru autonomie. Aktivity NF byly kontrolovány KSČ a účelem existence jiných stran bylo pouze vytváření dojmu, že systém není diktaturou jedné strany.¹¹

K obnovení demokratického politického pluralismu došlo až po listopadových událostech 1989, zásadním krokem bylo zrušení ústavního článku týkajícího se vedoucí úlohy KSČ ve státě.

Odlišnost vývoje stranického systému na území dnešní ČR a SRN souvisí především s historicko-politickým uspořádáním obou zemí. Zásadní byla skutečnost, že Německo bylo mezi lety 1949 a 1990 rozděleno na západní Německou spolkovou republiku (NSR) a východní Německou demokratickou republiku (NDR). Fungovaly zde tedy dva stranické systémy v rámci dvou rozdělených zemí. Podrobněji se tomuto tématu budeme věnovat v podkapitole 2.2 Zelení na území dnešní Spolkové republiky Německo.

Ekologické a pacifistické proudy se v československém prostředí objevovaly už v Chartě 77, ovšem až po 12 letech, konkrétně 24. listopadu 1989, vznikla první oficiální Československá strana zelených (ČSZ). Její působení na československé scéně však nesklidilo příliš velký úspěch ani u odborné veřejnosti, neboť uplynulo teprve několik dní od událostí 17. listopadu a strana vzbuzovala spíše podezření než důvěru.¹² Následně vznikla paralelně tzv. Zelená alternativa (ZA) hlásící se k programu evropských zelených, jež měla podporu některých signatářů Charty 77. Díky nepravdivým informacím, které ČSZ poskytovala o spolupráci se západoněmeckou stranou Zelených, byl její přípravný výbor ještě téhož roku rozpuštěn.¹³

V průběhu ledna 1990 se v Praze sešli zástupci Zelené alternativy, českých, moravských a slovenských zelených a společně se vymezili jednak proti radikálním levicovým stranám, jednak proti stranám ortodoxně ekologicky zaměřeným. Oficiálním zakládajícím sjezdem bylo setkání dne 17. února 1990 v Brně, jehož hlavním cílem bylo

¹⁰ BALÍK, Stanislav et al. *Politický systém českých zemí 1848–1989*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2004, s. 170.

¹¹ Tamtéž, s. 170–171.

¹² PEČÍNKA, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, s. 194.

¹³ Tamtéž, s. 194–195.

především vyrovnat se s pověstí „estébácké minulosti“.¹⁴ Strana zelených vydala zákaz vytváření koalic s KSČ a těm členům, kteří byli před listopadem 1989 v nějaké politické straně, uložila zákaz ucházet se o poslanecký mandát po dobu jednoho roku. SZ se od počátku bránila nátlaku německých zelených, především jejich požadavkům na radikální zavržení jaderné energetiky. „Výsledkem sjezdu bylo zformování SZ do tří bloků – českého, moravskoslezského a slovenského. SZ, která uváděla sílu 15, jindy 30, nebo dokonce 80 tisíc členů, se hlásila k linii ‚ani vlevo, ani vpravo, ale vpředu‘ a považovala se za stranu nového typu. Stranu vedl lékař Jan Ječmínek.“¹⁵

Specifickými podmínkami československých zelených v evropském kontextu bylo, že v jejich programu nebyla ani zmínka o feminismu či právech přistěhovalců, a také nízký počet mladých členů. Preference SZ byly na jaře 1990 i přesto celkem vysoké. Tuto euforii však ukončily první svobodné volby do České národní rady¹⁶ v červnu téhož roku. Česká část SZ nepřekročila požadovanou 5% hranici a nedostala se do žádné z komor federálního parlamentu. Za hlavní příčinu neúspěchu bylo označováno právě spojování SZ s komunisty, ale také chybějící podpora hlasujících ekologických odborníků, absence osobností v jejích řadách či špatná volební kampaň. Jedním z důvodů mohlo být, že se lidé po revolučních událostech orientovali na jiná témata než ekologická.¹⁷

Ani období po roce 1990 neznamenal pro SZ velkou stabilitu. Strana byla neustále zmítána aférami týkajícími se spolupráce pražského vedení strany s pochybnými skupinami, např. se Stranou přátel piva či ultrapravicovými republikány Miroslava Sládka, kvůli čemuž byla napadána. I přes tyto okolnosti obliba SZ vzrůstala (především mezi ženami a mladými lidmi) a rok po svém vzniku již vykazovala jistou podobnost se západními zelenými, alespoň co se voličské základny týče.¹⁸

Z obav, že by SZ opět skončila mimo parlament, se vedení strany rozhodlo připojit v prosinci 1991 k Liberálně sociální unii (LSU). S tímto pokusem o záchranu se však neztotožnila velká část členů strany, a proto během roku odešly více než dvě třetiny k pravicovým politickým subjektům. Formální spojení SZ s LSU se ovšem vyplatilo – LSU v červnu 1992 se 6,5 % hlasů vstoupila do České národní rady a s ní tři poslanci

¹⁴ PEČÍNKA, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, s. 196.

¹⁵ Tamtéž, s. 196.

¹⁶ Česká národní rada byla v letech 1969 až 1993 zákonodárným sborem ČSR, později ČR. 1. 1. 1993 se transformovala na Poslaneckou sněmovnu Parlamentu ČR.

¹⁷ PEČÍNKA, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, s. 196–198.

¹⁸ Tamtéž, s. 198.

Strany zelených. Ani jeden z nich však ve straně nevydržel a koncem roku 1993 se SZ rozhodla z LSU vystoupit. Počátkem roku 1995 navázala SZ spolupráci se známým sexuologem Radimem Uzlem, jenž byl toho času členem Nezávislé erotické iniciativy (NEI). Jeho osobnost měla stranu zpopularizovat a přilákat více lidí do jejích řad. NEI však nakonec odmítla podepsat se SZ dohodu.¹⁹

Volby do PS PČR v roce 1996 zasadily Straně zelených další ránu – kvůli procedurální chybě nebylo SZ umožněno kandidovat na severní Moravě a díky neochotě zaplatit volební kauci nebyla vůbec připuštěna k volbám. Její zástupci se marně snažili o rozpoutání kampaně proti údajné diskriminaci, pokoušeli se o přijetí u prezidenta Havla i u několika mezinárodních organizací.

Následujících voleb do PS PČR roku 1998 se již strana opět účastnila. Výsledek pouhých 1,12 % hlasů však poukázal na jasný ústup z politické scény.²⁰ V tomto období též započal spor mezi SZ a představiteli ekologických iniciativ, z jejichž stran se začaly ozývat hlasy po změně či konstituování nové Strany zelených. Nevyjasněný vztah k ekologickým aktivitám je dodnes jedním z přetrvávajících problémů.

Z programových bodů, jež strana vydala na léta 2000 až 2002, můžeme jmenovat kapitolu o bezpečnosti, v níž byla zdůrazňována prevence užívání drog, zkvalitnění práce policie, podpora resocializačním programům, zavedení práce do věznic či snížení trestní odpovědnosti na hranici 14 let. Strana dále požadovala ochranu menšin a postižených, registrované partnerství pro homosexuály, bezplatné školství, přímou volbu prezidenta, odstavení jaderné elektrárny Temelín, snížení volebního prahu do dolní komory parlamentu z 5 % na 3 % a další.²¹

Rok 2000 byl rokem prvních voleb do krajských zastupitelstev, v nichž Strana zelených ukázala, že nemá navázána příliš stabilní spojení s iniciativami ani na regionální úrovni. Ať už samostatná kandidatura, či kandidatura v koalici nezajistila v žádném z krajů Straně zelených více než 2,7 % hlasů.

Také po roce 2000 se SZ vyhýbala ideovému vymezení pravice–levice a snažila se „o politiku moudrou a odpovědnou, slučující jak hodnoty pravice, tak levice.“²² Od

¹⁹ PEČÍNKA, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, s. 198–201.

²⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR konané ve dnech 19.–20. 6. 1999. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2014 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps1998/u4>.

²¹ PEČÍNKA, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, s. 202–203.

²² Tamtéž, s. 204.

prvopočátku svého vzniku se nevyhnula ani finančním problémům, které se snažila řešit prostřednictvím dosazování vlivných podnikatelů (a zároveň sponzorů) do stranických funkcí.

V období začínajícím rokem 2001 proběhla jakási transformace strany, která vedla k přeměně SZ do dnešní podoby. Významným krokem se ukázala být dohoda SZ s aktivisty z Brandýského fóra (BF), jež vzniklo roku 2001 a stalo se jednou z nejpočetnějších občanských iniciativ v ČR. Atraktivita SZ stoupla v předvolebních průzkumech na 3,5 %. Spojení s intelektuály z BF ovlivnilo také nový program SZ, který více připomínal program západních zelených. Popularitu strany se podařilo zvednout také díky internetovému časopisu Jakuba Patočky *www.voltezelene.cz*, který předčil všechnu dosavadní publicistickou produkci Strany zelených. Byla to také právě osoba J. Patočky, zakladatele Hnutí DUHA a jednoho z vedoucích členů SZ v letech 2003 až 2005, která pro SZ získala řadu významných osobností z řad sociologů, ekologů, zpěváků, herců či novinářů. Právě nezávislé osobnosti kandidující za SZ přitáhly ke straně pozornost ve volbách 2002, kdy získala 2,36 % voličů, nedostala se tedy do PS PČR, ale získala státní příspěvek ve výši 11 300 000 Kč. Po volbách však vyšlo najevo, že SZ slíbila finanční obnos 2 mil. Kč jako odměnu tehdejšímu manažeru Vachulkovi a že sama dluží více než 12 mil. Kč. Reakcí na to bylo vytvoření tzv. Zelené padesátky (Z 50) ze strany Brandýského fóra, jejíž podstatou bylo oslovení řady známých osobností a odborníků s cílem stranu reformovat.²³

Ani přes tyto snahy se však vnitrostranická situace příliš neuklidnila a střety o způsob vedení a směřování strany neustávaly ani nadále. Rozporuplným rokem byl rok 2004, který znamenal na jednu stranu neúspěch SZ ve volbách do Evropského parlamentu (3,16 % hlasů, tedy žádný mandát), na stranu druhou zaznamenala SZ úspěch v krajských volbách v Jihomoravském kraji, kde obdržela 5 % hlasů.

Ještě zásadnějším rokem ve vývoji českých zelených je však rok 2006, kdy strana v únorových volbách do PS PČR získala 6,29 % hlasů, takže se poprvé dostala nad hranici uzavírací pětiprocentní klauzule, a dokonce získala 6 poslaneckých mandátů. Období 2006 až 2009 bylo dosud jediným, kdy se SZ podařilo být součástí vládní koalice (ODS + KDU-ČSL + SZ).

Ani ve druhých a zatím posledních volbách do EP v roce 2009 zelení nezískali výraznější podporu voličů a skončili opět bez mandátu – dostali pouhých 2,06 % hlasů.

²³ PEČÍNKA, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, s. 206–207.

V parlamentních volbách do PS PČR 2010 voličská základna zelených opět klesla, a to na 2,44 % hlasů, čímž se strana ocitla znovu mimo sněmovní půdu. V následujících, zatím posledních volbách do PS PČR z roku 2013 se sice volební výsledek zlepšil na 3,19 % hlasů, ovšem ani ten nedokázal stranu „katapultovat“ mezi parlamentní strany.

Co se týče voleb do horní komory parlamentu, tedy Senátu PČR, Strana zelených zaznamenala od roku 1996, kdy se konaly vůbec první senátní volby v rámci samostatné České republiky, první úspěch až v roce 2004 – tehdy byl senátorem zvolen nezávislý kandidát SZ Jaromír Štětina. V roce 2011 byly prezidentem republiky Václavem Klausem vyhlášeny tzv. doplňovací volby (příčinou bylo úmrtí senátora Jiřího Dienstbiera) a dodatečný mandát získal kandidát ČSSD s podporou Strany zelených Jiří Dienstbier ml. V senátních volbách z roku 2012 byla za samostatně kandidující SZ senátkou zvolena Eliška Wagnerová a za koalici SZ, pirátů a KDU-ČSL Libor Michálek.²⁴

Obrázek č. 1: Logo Strany zelených

Zdroj: <http://strana.zeleni.cz/63/rubrika/graficke-podklady>.

2.2 Zelení na území dnešní Spolkové republiky Německo

Stejně jako v předcházející podkapitole se také zde krátce zmíním o historii stranického systému na území dnešní SRN, tedy tehdejších rozdělených republik – východní Německé demokratické republiky (NDR) a západní Německé spolkové republiky (NSR). Stranické systémy uvedených státních útvarů, jež vznikly ze čtyř poválečných zón, fungovaly odděleně, a to od roku 1949 až do roku 1990 (konkrétně 3. října 1990), kdy došlo ke znovusjednocení ve Spolkovou republiku Německo (SRN).

NDR

Stranickému systému NDR dominovala od počátku jedna strana – Jednotná socialistická strana Německa (SED). Stejně jako v komunistickém Československu bylo

²⁴ STRANA ZELENÝCH. Zelení v Senátu. *Strana zelených* [online]. ©2006–2014 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://www.zeleni.cz/nasi-senatori>.

i zde přítomností tzv. Národní fronty vyvoláváno zdání o stranickém pluralismu, avšak opoziční snahy byly v NDR zřetelně slabší – především díky skutečnosti, že odpůrci režimu stihli přeběhnout do západního Německa ještě před rokem 1961, tedy před stavbou Berlínské zdi. Vedoucí úloha SED byla zrušena v prosinci 1989 a první svobodné volby po znovusjednocení Německa již byly celostátní.²⁵

NSR

Vývoj stranického systému v NSR byl na rozdíl od svého východního protějšku demokratický. Od konce druhé světové války pro něj byla typická přítomnost dvou silných politických uskupení střídajících se u moci – CDU/CSU a SPD. Od 60. až do pozdních 90. let 20. století byla jejich koaličním partnerem FDP (s výjimkou let 1966–1969, kdy SPD utvořila s CDU tzv. velkou koalici), proto se vžilo označení „systém dvou a půl strany“ politologa Jeana Blondela.²⁶

Stranický systém znovusjednoceného státu po roce 1990 je charakteristický přítomností minimálně čtyř relevantních stranických subjektů: CDU/CSU, SPD, FDP a B90/DG. Relevance páté parlamentní strany, původně východoněmecké PDS (dnešní Levice), je poněkud sporná. Je však jedinou politickou stranou z bývalé NDR, jíž se podařilo po sjednocení uspět na celostátní úrovni.

Ideálním prostředím pro působení zelených se stalo právě západní Německo – *„poválečný stát blahobytu vyprodukoval početné, radikálně orientované části středních vrstev, které se koncem 60. let dostaly s politickým systémem NSR do ostré konfrontace. Tyto skupiny studentské mládeže se odvracely od Sociálně demokratické strany Německa (SPD), přičemž nalevo od SPD existovala jen bezvýznamná a neatraktivní prosovětská Německá komunistická strana (DKP) a tříšť ještě menších ultralevicových skupin...“*²⁷

Počátky snah o zelenou politiku spadají již do 70. let 20. století, kdy vznikaly početné protestní skupiny a občanské iniciativy pokoušející se ovlivnit konkrétní, např. protiatomové kauzy na regionální úrovni. Množství podobně zaměřených monotematických skupin dalo vzniknout tzv. Spolkovému svazu občanských iniciativ

²⁵ STRMISKA, Maxmilián et al. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 296.

²⁶ ROBERTS, Geoffrey K. *Party Politics in the New Germany*. Londýn: Pinter, 1997, s. 11–23.

²⁷ PEČÍNKA, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, s. 17.

(BBU). V roce 1977 se objevila Strana ochrany životního prostředí (USP) Dolního Saska, jež se téhož roku spojila s konzervativní Zelenou listinou ochrany životního prostředí (GLU).²⁸

Následovalo bouřlivé období neustálého střetávání nových zemských iniciativ, za všechny jmenujme např. Akční společenství nezávislých Němců (AUD), Světovou ligu na ochranu života (WSL), Zelenou akci budoucnosti (GAZ), Zelenou listinu volební iniciativy za životní prostředí a demokracii (GLW)²⁹, Revoluční boj (RK) apod. Nový politický směr se snažili využít anarchisté, maoisté³⁰, komunisté, ultrapravicoví ochranáři, pseudonáboženští sektáři, nevyjímaje ani některých směrů fašismu.

V březnu 1979, po volebním neúspěchu nových regionálních iniciativ ve volbách do Evropského parlamentu, se jejich spojením utvořilo Zvláštní politické sdružení – Zelení (SPV). „*Cílem SPV byla Evropa regionů, založená na ekologii, sociální zodpovědnosti, prvcích přímé demokracie a nenásilí a zbavená jaderných zbraní i elektráren.*“³¹ Jejich požadavky zahrnovaly především preferenci veřejné dopravy a obnovitelných zdrojů energie, zlidštění práce, zkrácení pracovní doby, důraz na práva menšin a žen. Se 3,2 % hlasů sice SPV nedosáhlo žádného mandátu ve volbách do Evropského parlamentu, avšak ukázalo výhody jednotného postupu sloučených iniciativ. Zajímavostí je, že si SPV jako volební symbol zelených vybralo slunečnici, jež nahradila do té doby používaný znak stromu či listu. Dodnes je právě slunečnice rozšířeným emblémem mnoha ekologických stran (viz logo B90/DG na str. 29).

Do konce roku 1979 se počet stoupenců SPV zvýšil na bezmála 10 000, ovšem stále zde panovaly neshody, a to především v otázce, zda je strana alternativou ke kapitalismu, socialismu, či se má přiklonit k levici. Průzkumy ukázaly, že 72 % tehdejších členů SPV se řadilo ke středu, 22 % k levici a jen 2 % k pravici. V Karlsruhe oficiálně vznikla 13. ledna 1980 celostátní strana nazvaná Die Grünen (DG), jež sama sebe charakterizovala heslem: „Nejsme ani vlevo, ani vpravo, ale vpředu.“ Jejimi 4 zásadami byly: ekologicky, sociálně, radikálně demokraticky a nenásilně.³²

V parlamentních volbách do Spolkového sněmu (*Bundestagu*) v říjnu 1980 hlasovalo pro DG pouze 1,5 % voličů. Následoval odchod autoritářských konzervativců a jejich založení Zelené federace (GF) či vytvoření tzv. Ekologicko-demokratické strany

²⁸ PEČÍNKA, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, s. 18.

²⁹ Zajímavostí je, že GLW byla spoluzaložena českým emigrantem Milanem Horáčkem.

³⁰ Maoismus = krajně levicová rovnostářská totalitní doktrína.

³¹ PEČÍNKA, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, s. 21.

³² Tamtéž, s. 22.

(ÖDP) částí krajně pravicových členů DG. Po odchodu autoritativních ekokonzervativců se stal profil zelených, zakotvených nalevo od SPD, značně čitelnější (neznamenal však konec sporů jednotlivých frakcí uvnitř strany).

V březnu 1983 získali DG ve volbách do Spolkového sněmu již 5,6 % hlasů a 28 mandátů³³ pro své poslance zavázané slibem tzv. rotačního principu, jenž zaručoval obměnu poslanců v polovině 4letého volebního období (časem byla prokázána nefunkčnost tohoto systému a bylo od něj upuštěno). Na konci října 1983 došlo k oficiálnímu jednání mezi zástupci západoněmeckých DG a východoněmeckými komunisty z Jednotné socialistické strany Německa (SED) o otázkách lidských práv.³⁴

Volby do Evropského parlamentu z června 1984 vynesly zeleným 8,2 % hlasů a prvních 7 europoslanců. Následující rok vnesl do působení DG povzbudivou, avšak nepřilíš dlouho trvající „rudo-zelenou koalici“ s SPD v regionální hesenské vládě. Zástupce pragmatického křídla zelených, Joschka Fischer, se stal hesenským ministrem životního prostředí a energie a Marita Haibachová usedla do křesla státní tajemnice pro problematiku žen. Již v roce 1987 se však tato koalice kvůli nejednotnému postoji k jaderné energetice rozpadla. Situaci umocnily též vnitřní rozbroje uvnitř DG, které se zúžily na soupeření umírněných realistů a radikálních fundamentalistů.³⁵ Dle dostupných průzkumů je však prokázáno, že téměř 90 % voličů DG je orientováno realisticky.

Boj mezi puristickým táborem tzv. Fundis (fundamentalistů) a pragmatickými Realos (realisty) fakticky rozdělil stranu na dvě soupeřící frakce – realisté upřednostňovali parlamentní politiku a kooperaci, včetně formálních koalic s SPD na spolkové úrovni. V ostrém kontrastu k nim byli fundamentalisté akcentující především mimoparlamentní řešení problémů, např. formou demonstrací či občanskou neposlušností. Každý tábor si vyvinul vnitřní členění a měl i vlastní vedení.³⁶

Proud realistů tvrdil, že globální krizi lze zamezit prací v již existujících strukturách a svoji strategii vysvětlovali příkladem, že je lepší přemýšlet, jak řeku vyčistit, než protestovat proti jejímu znečišťování. Upřednostňovali koalici s SPD jak na zemské, tak celostátní úrovni, a zkoumali, jak si naklonit širší spektrum voličů, především Svobodné

³³ DER BUNDESWAHLEITER. Wahl zum 10. Deutschen Bundestag am 6. März 1983. *Bundeswahlleiter* [online]. Wiesbaden: Bundeswahlleiter, ©2013 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1983.html.

³⁴ PEČÍNKA, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, s. 25.

³⁵ Tamtéž, s. 25–26.

³⁶ DETLEF, Jahn: Green Politics and Parties in Germany. *The Political Quarterly*. 1997, roč. 68, č. B, s. 174–175.

demokratické strany (FDP). Lídrem realistů byl Joschka Fischer, někdejší bouřlivý anarchista, člen skupiny Revoluční boj (RK), z níž později vytvořil tzv. Čisticí četu (PG) – Proletářskou unii pro teror a destrukci. Ke straně Zelených vstoupil Fischer roku 1981 a brzy získal respekt jako nekonvenční demokrat a diplomat.³⁷

Příslušníci fundamentalistů měli jinou představu o zachování odlišnosti DG. Odmítali sblížení s SDP a trvali na rozvoji DG jakožto masovém opozičním hnutí. Příslušnost k fundamentalistům neznamena automaticky shovívavost k SSSR, i mezi jejich zástupci se našli pomahači disidentů. Výraznou osobností byl hlavní ideolog a východoněmecký komunista Rudolf Bahro či aktivistka Mladých evropských federalistů Petra Kellyová, jež tvrdila, že DG by se měli stát „protistranickou“ stranou, prosazující ekologicko-samosprávný socialismus. Právě ke skupině fundamentalistů se často přikláněly nejrůznější ultralevicové skupiny, které v ní spatřovaly naději na šíření svých představ.³⁸

Lednové volby do Spolkového sněmu z roku 1987 zvýšily preference zelených na 8,3 % voličských hlasů a 44 mandátů. Jelikož vnitřní rozpor mezi frakcí realistů a fundamentalistů nadále pokračoval, byla mezi lety 1987 a 1988 zformována třetí frakce – neutrálové (též nazývaní Nový směr 88). Jejich mottem bylo: „Tato strana není na rozbití.“ a cílem smíření dvou křídel tehdy 40tisícových DG.

Stranický program DG v osmdesátých letech usiloval o zajištění minimálního příjmu pro každého, o zkrácení pracovního týdne, ukončení sexuální diskriminace, rozšíření samosprávy, stažení atomových, chemických a biologických zbraní z Evropy, rozpuštění NATO i Varšavského paktu a odsunu cizích vojsk z Německa. Také měla být dodržována zásada rovnosti muž a žen na kandidátkách a práva zahraničních dělníků, Romů, homosexuálů, invalidů a odpůrců vojenské služby.

„Voliči DG byli především studenti, absolventi vysokých škol žijící ve velkoměstech, více ženy než muži a nevěřící. 70 % jich bylo mladších 35 let, 20 % mezi 35 a 55 lety a jen 10 % nad 55 let. Mezi členy DG bylo nejvíc učitelů, studentů nebo pracovníků náhradní civilní služby a jen minimum dělníků.“³⁹

³⁷ PEČÍNKA, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, s. 26–27.

³⁸ Tamtéž, s. 27–29.

³⁹ PEČÍNKA, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, s. 30.

V evropských volbách 1989 prosadili zelení díky 8,4 % hlasů 8 poslanců do EP a průzkumy veřejného mínění prokázaly jejich mnohem větší stabilitu a levicovější orientaci než např. u voličů ekologických stran ve Francii a Velké Británii.

V 80. letech 20. století získávala DG na oblibě také u východoněmeckého disentu, který byl vedením SED částečně tolerován – především umožněním vystěhovat se bez problémů do NSR. Tento postup se však SED příliš neosvědčil, jelikož pod stejnou záminkou emigrovalo značné množství obyvatel. Emigrační vlna do NSR se závěrem roku 1989 rozmohla natolik, že vzniklo hlavní opoziční uskupení Nové fórum (NF) vedené veterány disentu. NF se však počátkem roku 1990 rozpadlo na pravicovou Stranu německého fóra (DFP), část se spojila ve Svazem 90 (Bündnis 90, B90) a zbytek pokračoval dál pod původním názvem. Kromě B90 fungoval v NDR krátkodobě ještě druhý proud pacifistické a ekologické politiky – Strana zelených NDR (*Grüne Partei*, GP). V koalici s Nezávislým svazem žen (UFV) se sice GP zúčastnila prvních svobodných voleb z března 1990, avšak krátce po jejich konání se rozpadla. B90 vyšel z voleb 1990 s 2,9 % hlasů a 12 mandáty (tehdy ještě nebyla stanovena 5% hranice pro vstup do Bundestagu).⁴⁰

Proces sjednocení Německa přinesl negativní důsledky jak pro východoněmecké, tak pro západoněmecké zelené. Cesta ke spojení DG a GP byla značně trnitá, jejich splynutí bylo plánováno na závěr roku 1990 (naopak sjednocení DG s B90 proběhlo až o 3 roky později). Do té doby postupovaly odděleně, což přinášelo nevýhody hlavně východnímu křídlu, které se netěšilo takové finanční podpoře. Do prosincových voleb 1990 vstoupili nakonec odděleně DG a nově utvořená koalice GP a B90, která přinesla překvapení – v bývalé NDR dosáhla výsledku 6 % hlasů a 8 poslanců, kdežto DG v někdejší NSR pouze 4,8 % a bez parlamentních zástupců. Po tomto volebním fiasku si strana pod neformálním Fischerovým vedením prošla několika změnami a přiklonila se k realistické orientaci na SPD, což způsobilo odliv mnohých přívrženců fundamentalismu.⁴¹

Leden 1993 přinesl oficiální spojení 45tisícových DG s 3tisícovým B90 v novou stranu – Bündnis 90/Die Grünen (B90/DG). Sjednocená strana se pokoušela udržet nalevo od SPD a přitom konkurovat SPD a FDP v levém středu.

⁴⁰ PEČÍNKÁ, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, s. 32–33.

⁴¹ Tamtéž, s. 34–35.

Roku 1994 šli spojení zelení do voleb do EP s jasnou kritikou málo demokratických a ekologických aktivit EU. Podařilo se jim získat 10 % hlasů, což jim zajistilo 12 evropských křesel. Tentýž rok se zelení s výsledkem 7,3 % dostali do Bundestagu, kde obsadili zde 49 křesel. Nadále však pokračovaly neshody mezi křídlem realistů a fundamentalistů – realisté podporovali nasazení německých letadel do mírových misí v Bosně, což fundamentalisté z hlediska zásady pacifismu radikálně odmítali.⁴²

Záříjové volby do Spolkového sněmu 1998 vynesly B90/DG 6,7 % hlasů a 47 poslaneckých mandátů. Rozmezí let 1998 a 2005 bylo ve znamení „rudo-zelené“ koalice – spojení SPD a B90/DG. Joschka Fischer se stal historicky prvním spolkovým „zeleným“ ministrem zahraničí a na ministerských postech se objevili také další z řad zelených. Úspěchem strany bylo např. prosazení ekologické daně, dosažení ústupu od jaderné energetiky do roku 2021, zavedení registrovaného partnerství pro homosexuály či posílení feministických a sociálních přístupů. Následoval mimořádně konfliktní rok 1999 – rok střetů v Kosovu a útoků na Jugoslávii, který vyvolal v rámci B90/DG opět vlnu neshod. Realistické vedení v čele s Fischerem zastávalo názor, že obrana lidských práv musí dostat přednost před zachováním pacifismu, a po sjezdu strany nakonec těsnou většinou Fischer uhájil svou pozici a udržení strany pohromadě. Zelení na to doplatili v červnových volbách do EP ztrátou 5 křesel (ze 12 na 7).⁴³

Vnitřní spor uvnitř B90/DG pokračoval i nadále. Realistické křídlo vyzvalo v manifestu „Zpět k novému středu“ k orientaci na střed a liberální politiku s cílem přetáhnout některé voliče FDP, na což reagovalo levicové křídlo manifestem „Ven z politického středu“.

Zásadní událostí roku 2000 byl Fischerův návrh na vybudování evropské federace. Požadoval zachování národních jazyků a kulturních zázemí, vybudování dvukomorového parlamentu složených z národních parlamentů, vznik evropské vlády a evropské ústavy. Mnozí Fischera, zastánce evropské integrace a světové politiky, kritizovali za přílišnou ambicióznost a prosazování nereálných snů na úkor zelené politiky. Jeho značně kontroverzní počínání a postoje, např. schvalování amerického bombardování Iráku či souhlas s vybudováním protiraketové obrany USA, vyvolávaly

⁴² PEČÍNKA, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, s. 36.

⁴³ DER BUNDESWAHLLEITER. Wahl zum 5. Europäischen Parlament am 13. Juni 1999. *Bundeswahlleiter* [online]. Wiesbaden: Bundeswahlleiter, ©2013 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://www.bundeswahlleiter.de/de/europawahlen/fruehere_europawahlen/ew1999.html.

v rámci B90/DG odpor, a naopak jeho postupy v souladu s politikou B90/DG budily obdiv (např. úsilí za rozšíření EU na východ, požadavky na odstavení Temelína či kritika sudetských Němců za jejich lpění na zrušení Benešových dekretů).⁴⁴

Počátkem roku 2001 evidovali zelení bezmála 48 000 členů, z čehož cca 3 000 z nich žilo na území bývalé NDR. Ve východních spolkových zemích dosahovali značně horších výsledků než v zemích západních. V tzv. „nových“ zemích (tj. území bývalé NDR) zaznamenávali zelení značně podprůměrnou podporu. Voliči, jež emigrovali do západního Německa či byli jejich potomky, vykazovali větší náklonnost k zeleným než voliči pocházející z bývalé NDR.⁴⁵

Díky výsledným 8,6 % hlasů v zářijových volbách do Bundestagu z roku 2002 zvýšila strana počet křesel v parlamentu z předešlých 47 na 55.

Šesté přímé volby do EP z června roku 2004 posílily pozici B90/DG – získali zde 12 % hlasů a 13 mandátů.⁴⁶ Mírně nižšího skóre dosáhli o rok později, v roce 2005, ve volbách do Spolkového sněmu, kdy obdrželi 8,1 % hlasů a 51 mandátů.

Dosud poslední volby do Evropského parlamentu konané v červnu 2009 vynesly německým zeleným podobný výsledek jako předchozí „evropské“ volby: 12,1 % hlasů a 14 europoslaneckých křesel.⁴⁷ Tentýž rok v září následovaly národní volby do Bundestagu, v nichž zelení „utrhlí“ dosud rekordních 10,7 % hlasů a 68 mandátů. Zisk 8,4 % hlasů v zatím posledních národních parlamentních volbách v roce 2013 stačil straně Zelených na 63 poslaneckých křesel.⁴⁸

⁴⁴ PEČÍNKÁ, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, s. 40–41.

⁴⁵ KROH, Martin a Jürgen SCHUPP. Alliance 90 / The Greens at the Crossroads: On Their Way to Becoming a Mainstream Party? *DIW Economic Bulletin*. 2011, roč. 1, č. 3, s. 30–31.

⁴⁶ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Výsledky voleb do Evropského parlamentu ve všech 25 členských zemích EU. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2014 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/vysledky_voleb_do_evropskeho_parlamentu_ve_vsech_25_clenskych_zemich_eu.

⁴⁷ EVROPSKÝ PARLAMENT. Evropské volby – Výsledky podle státu (2009). *Evropský parlament* [online]. Praha: Informační kancelář EP, ©2009 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/00082fcd21/V%C3%BDsledky-podle-st%C3%A1tu-%282009%29.html?tab=0>.

⁴⁸ DER BUNDESWAHLLEITER. Endgültiges Ergebnis der Bundestagswahl 2013. *Bundeswahlleiter* [online]. Wiesbaden: Bundeswahlleiter, ©2013 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/BTW_BUND_13/ergebnisse/bundesergebnisse.

Obrázek č. 2: Logo Bündnis 90/Die Grünen

Zdroj: <http://www.gruene.de/partei/logo-zum-download.html>.

Shrnutí

Výše nastíněný vývoj obou stran ukazuje, do jaké míry byl pro jejich další fungování určující politicko-stranický systém. Každý politický subjekt existuje na pozadí historických souvislostí, které jsou pro jeho budoucí vývoj neopomenutelné. V případě stran zelených na území dnešní ČR a SRN můžeme jeden ze zásadních faktorů spatřovat v touze po „rozboření“ starého, konzervativního způsobu myšlení a narušování zavedených stranických aparátů. Byly to právě ekologické strany, které se pokoušely vnášet do politického života širší spektrum otázek, především těch nematerialistických, jež dopomohly k tomu, aby se lidé začali více zajímat o témata spojená s jejich vlastní svobodou, tolerancí, životním prostředím apod. Není náhodou, že tento fenomén se objevil právě v době, kdy Evropou zmítala studená válka a kdy byla témata lidské svobody, demokracie a autonomie vzácnou „komoditou“.

V předešlé kapitole byl stručně, avšak pro naše potřeby dostatečně rozsáhle nastíněn vývoj zelených na území dnešní ČR a SRN. Je zřejmé, že na rozdíl od svého západoněmeckého protějšku měla SZ v bývalém Československu těžší startovní pozici pro své zformování. Formální vznik se datuje až do roku 1990, tedy do období po pádu „železné opony“. Naopak zelení v bývalé NSR započali svou dráhu už v roce 1980, o dekádu dříve a za přívētivějšího politického ovzduší. V současné době jsou obě politické strany členy Evropské strany zelených (EGP) a Světových zelených (GG).

3. PŮVOD, TYPOLOGIE A ORIENTACE ZELENÝCH

Pro vytyčení obecné charakteristiky stran zelených je důležité oddělit od sebe velké množství podřadných znaků od znaků klíčových, jež jsou určující pro pochopení ekologických stran. Proto se v rámci charakteristiky zelených zaměřím především na tzv. metodu štěpných linií (*cleavages*), která ekologické strany do politického života de facto přivedla.

3.1 Zelení jako výsledek postmaterialistické štěpné linie

Jak již bylo předestřeno v úvodní části práce, byla to právě změna společenských hodnot, která vnesla do politického dění koncem 60. let 20. století nová témata. Teoretikové Seymour Martin Lipset a Stein Rokkan přispěli do politologie koncepcí, jež staví na historicko-konfliktním původu stran. Podle ní není vznik stran nahodilým odrazem současného stavu, ale odrazem mnohem starších společenských konfliktů – tradičně mezi státem a církví, městem a venkovem či centrem a periferií. V rámci uvedeného štěpení se v 60. letech objevila nová konfliktní linie, a to mezi materiálně a postmateriálně orientovanými lidmi (tzv. „linie konzumní kvantity vs. duchovní kvality“). Docházelo především k názorovým změnám ve středních vrstvách. Mezi nimi vykrytalizovaly skupiny lidí charakteristické nízkým věkem, vysokoškolským vzděláním vesměs humanitního směru (učitelé, umělci, sociální pracovníci, aktivisté neziskového sektoru,...), žijící ve velkoměstech (podstatnou část tohoto směru tvořily ženy), disponující informacemi, nesvázané konvencemi, tíhnoucí k neobvyklému a radikálnímu politickému projevu, nesrostlé s tradičními politickými tábory. Ty začaly jevit zájem o jakési vyšší, duchovní postmaterialistické hodnoty – např. touha po účasti na rozhodování prostřednictvím prvků přímé demokracie, obava o životní prostředí, vnímání rizik spojených s jadernou energetikou a některými technologiemi, rozmanitý netradiční životní styl, práva žen, rasových a sexuálních menšin, nekonvenční politický projev, pacifismus apod.⁴⁹ Postmaterialisté tak na rozdíl od materialistů dávají přednost osvobození člověka ode všech autorit, jeho individualitě, pluralitě životních stylů, hodnotě životního prostředí, rovnoprávnosti žen a mužů, novým formám výchovy,

⁴⁹ PEČÍNKÁ, Pavel. „Evropeizace“ české strany zelených v širších aspektech: Analýza transformace kvaziologické formace na stranu postmaterialistických hodnot západoevropského typu v letech 1989–2006. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie, 2006, s. 37–38.

sexuality apod. Takové skupiny lidí se formovaly v nově vznikajících občanských uskupeních a iniciativách, jakými byla různá feministická, antinukleární či mírová ekologická hnutí.

Brzy se toto nové štěpení projevilo i ve stranických systémech, kde začaly vznikat strany zelených. Omezovalo se však pouze na levou část politického spektra, zelení se tedy od prvopočátku vyvíjeli jako opozice ke konzervatismu a pravici.⁵⁰ Nutno podotknout, že ne všechny evropské strany zelených vznikaly na postmateriálním základu stejně jako němečtí Die Grünen. Uvedené lze pozorovat na příkladu české Strany zelených. Ta se řadí spíše ke stranám, jež spojují tradiční konzervativní hodnoty s osamoceným tématem ochrany životního prostředí. Je proto hůře vymežitelná a lze ji považovat za spíše monotematicky laděné strany bez návaznosti na historická štěpení západních společností. Vyskytují se především v postkomunistických zemích, kde se vcelku úspěšně řadí do politického středu. Z hlediska volebních výsledků se jedná převážně o malé strany.

3.2 Zelení a tradiční konfliktní štěpné linie

Ačkoliv dnes původní tradiční konfliktní linie stojí spíše v pozadí, v západoevropských zemích (např. v SRN) působí nadále, i když v oslabené podobě. Zde je namístě upřesnit metodu „štěpných (konfliktních) linií“. Právě tento koncept patří k jednomu z nejvyužívanějších pro zachycení a vysvětlení podoby stranických systémů a vazeb mezi stranami a jejich voliči. Zjednodušeně řečeno lze říci, že každý politický střet produkuje konfliktní linii, která rozděluje členy určitého sociálního systému na části. Jako kritéria mohou sloužit např. politicky sporné otázky, ideologie, rozdíly v politickém chování atd. Existence konfliktní linie se projevuje rozdělením členů a příznivců mezi různé politické strany.⁵¹

Základní konfliktní linie dělíme následovně:

A. Linie vycházející z národní revoluce:

- a) centrum vs. periferie,
- b) stát vs. církev.

B. Linie vycházející z průmyslové revoluce:

- a) město vs. venkov,

⁵⁰ KMEC, Jiří. Ekologické strany v Evropě. *Politologická revue*. 2000, č. 2, s. 29–60.

⁵¹ HLOUŠEK, Vít. Koncept konfliktních linií v západní politické vědě a jeho proměny. *Politologický časopis*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2002, roč. 9, č. 4, s. 398–399.

b) práce vs. kapitál (pracující vs. vlastníci).⁵²

Vezměme si postupně jednotlivé dimenze a stanovme, v jakém vztahu jsou k nim právě zelení.

V konfliktní linii centrum vs. periferie stojí zelení většinou na straně velkoměstského, moderního, liberálního, otevřeného centra oproti konzervativní, zaostalejší a uzavřené periferii (převažuje v SRN), méně často pak na straně emancipující se periferie.

V zemích, kde přetrvává silná konfliktní linie církev vs. stát, zaujímají zelení postoje protikladné ke křesťanskodemokratickým a konzervativním stranám. Nacházejí se tedy na straně státu proti církvi, na čemž nic nemění ojedinělé výjimky – typicky v postkomunistických zemích (např. ČR).

Na linii město vs. venkov bychom zelené v praktické politice opět našli převážně na straně města, a to i přes rozšířené velebení „zdravého“, od konzumu oprostěného velkoměsta a udržitelného stylu života na venkově.

Práce vs. kapitál představuje konfliktní linii, na níž stojí zelení spíše na straně práce, tedy zaměstnanců proti zaměstnavatelům, ovšem s odbory i dělnickými stranami mají velmi ostré a téměř neřešitelné konflikty tam, kde se dostávají do protikladu sociální a ekologické hodnoty.⁵³

V zemích východní a střední Evropy, kam řadíme tehdejší Československo a dnešní Českou republiku, se konfliktní linie utvářely v mnoha ohledech jinak. Panoval zde rozdíl mezi otevřenými, svobodnými stranickými systémy západních zemí a mezi uzavřenými, nedemokratickými systémy zemí východních. Stranické systémy států, v nichž vládla více než 40 let socialistická diktatura, byly rozmělněné a nedotvořené. *„Východoevropští zelení k sobě v prvopočátku vytváření demokratického systému vlekoucí s sebou dědictví komunistických anomálií, bez existence klasických konfliktních linií, natož linie postmaterialistické, přitáhli podstatně odlišnou sociální a profesní základnu než západní zelení – spíše starší techniky, biology, chemiky, lesníky,*

⁵² HLOUŠEK, Vít. Koncept konfliktních linií v západní politické vědě a jeho proměny. *Politologický časopis*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2002, roč. 9, č. 4, s. 399.

⁵³ PEČÍNKA, Pavel. *„Evropeizace“ české strany zelených v širších aspektech: Analýza transformace kvaziologické formace na stranu postmaterialistických hodnot západoevropského typu v letech 1989–2006*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie, 2006, s. 39–40.

zemědělské a jiné drobné podnikatele, zahrádkáře, učitele, ochranáře, jen minimum žen, mladých, prakticky žádné zástupce etnických či sexuálních menšin atd.“⁵⁴

V postkomunistických zemích byla rozhodující nová konfliktní linie: stoupenci vs. odpůrci komunismu. Na ní se zelení stavěli samozřejmě na stranu odpůrců komunismu.

Brzy se však vynořila konfliktní linie občanství vs. nacionalismus. Nacionalismus v celkem vyspělé ČR postupně zeslábl a stabilizovala se zde rozhodující, klasická linie práce vs. kapitál. Ta sice zpočátku vedla k prudké marginalizaci ekologických témat (byla totiž koncem 80. let 20. století především zástupným, ve skutečnosti protikomunistickým tématem opozice) a ke stabilizaci konzumního hodnotového žebříčku, zároveň však tato linie pozvolna vytvořila západní Evropě blízké, obvyklé rozložení politických stran. Na přelomu století, asi po 10 letech „západoevropského“ konzumního vývoje se pak v těchto zemích usadil obvyklý demokratický stranický systém a ve společnosti se také začala objevovat postmaterialistická konfliktní linie. Kolem ní se začali formovat zelení, tentokrát už mnohem víc podobní západoevropským kolegům než ti z počátku 90. let 20. století.⁵⁵

Právě odlišný historický vývoj v Evropě rozdílně zformoval jednotlivé společnosti, v nichž pak zesílily, zeslábly, nevytvořily se nebo úplně vymizely některé konfliktní linie. Ty později vedly k různorodé podobě či postavení ekologických stran a vtiskly jim mírné rozdíly.

Kromě původních štěpných linií byl rozdílný např. i samotný vznik stran zelených. Většina západoevropských zelených včetně těch německých se formovala pozvolna, převážně „zdola“ (tj. politické strany vyrůstaly plynule podle potřeb sociálních vrstev), kdežto zelení v postkomunistických zemích, tedy i v českém prostředí, vznikaly narychlo „shora“. Do nich byli posléze dosazováni stoupenci a členové, kteří teprve zpětně zjišťovali, jaké zájmy a postoje strana vyznává.⁵⁶

⁵⁴ PEČÍNKA, Pavel. „Evropeizace“ české strany zelených v širších aspektech: Analýza transformace kvaziologické formace na stranu postmaterialistických hodnot západoevropského typu v letech 1989–2006. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie, 2006, s. 41.

⁵⁵ Tamtéž, s. 41–42.

⁵⁶ PEČÍNKA, Pavel. „Evropeizace“ české strany zelených v širších aspektech: Analýza transformace kvaziologické formace na stranu postmaterialistických hodnot západoevropského typu v letech 1989–2006. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie, 2006, s. 81–82.

3.3 Zelení z hlediska typologií

Z hlediska vývojové typologie politických stran uvedené v první kapitole práce můžeme strany zelených nejpravděpodobněji zařadit k typu tzv. catch all party – všelidové strany, strany pro všechny. Německý politolog Joachim Raschke, odborník na problematiku stran zelených, však pro ekologické strany navrhl nový pojem, tzv. model rámcové profesionální strany (*professionelle Rahmenpartei*). Tento model je dle Raschkeho použitelný především pro strany bez jasného voličského jádra, s relativně nízkým počtem členů, jejich nižší aktivitou a slabší silou stranické struktury, avšak s relativně silnou voličskou klientelou a dobrou schopností mobilizovat své voliče, spřízněné iniciativy a hnutí. Je využíván na základě různých kompetencí, zájmů a motivací svých sympatizantů, kteří se i díky původu v rozličných společenských hnutích různí.⁵⁷

Teoretik Peter Mair vytvořil tzv. teorii malých stran, k nimž řadíme strany prezentující se ve více než třech po sobě jdoucích volbách a získávající více než 1 % a méně než 15 % hlasů. Stranám lze obecně přisuzovat dvě funkce, pomocí nichž mohou získat vliv – funkci koaličního či vyděračského potenciálu. Koaliční potenciál znamená možnost podílet se na vytváření vládních koalic, potenciálem vyděračským pak strana disponuje, pokud dokáže alespoň ovlivňovat taktiku etablovaných stran a motivovat je k uzavírání koalic. Strany extremistické, antisystémové mají vyděračský potenciál, pokud dosahují značného vlivu, naproti tomu malé antisystémové strany vyděračským potenciálem nedisponují. Malé straně tak zbývá (pokud jí nestačí to, že větší strany si ve snaze zabránit růstu jejího vlivu zabudují část jejích požadavků do programu) zbavit se antisystémovosti a získat část vlivu přes svůj koaliční potenciál.⁵⁸

Dle typologie Gordona Smithe náležela většina stran zelených v 80. letech 20. století k typu tzv. oddělených stran, které stojí mimo parlamentní systém, mají zpravidla nulový koaliční potenciál a nelze je zařadit na ose levice–pravice. Zelení podle Smithe nezávisle na svých volebních výsledcích disponovali vyděračským potenciálem a plnili zpočátku funkci jakéhosi „politického předešříváče,“ v němž se prodiskutovala témata příliš konfliktní na to, aby se jich ujaly hlavní strany.⁵⁹

⁵⁷ RASCHKE, Joachim. *Die Grünen: Wie sie wurden, was sie sind*. Köln: Büchergilde Gutenberg, 1993, s. 864–875.

⁵⁸ SMITH, Gordon. In *Search of Small Parties: Problems of Definition, Classification and Significance*. In: MÜLLER-ROMMEL, Ferdinand a Geoffrey PRIDHAM. *Small Parties in Western Europe*. London: Sage Publications, 1991, s. 23–40.

⁵⁹ NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 150–151.

Nejenom západoněmečtí zelení částečně ovlivnili programy etablovaných stran, jež některé „zelené“ priority zařadily do svého programu, i když ne na přední místa.⁶⁰

3.4 Politická orientace zelených

Orientace německých zelených, jejichž členové se již od svého založení identifikovali vlevo od sociální demokracie, potvrzuje trend, že v západoevropských systémech, a v Německu obzvláště, převládá prorůstání postmaterialismu s levicí. Tento poznatek ve své knize „Tichá revoluce“ (1977) detailně rozebírá politický vědec Ronald Inglehart, který tak potvrzuje, že nové štěpení zasáhlo jen levou část politického spektra.⁶¹ Jeho optimistická vize o tzv. postupné tiché revoluci, která promění celou západní společnost ve svět postmaterialistických hodnot, se ani během 90. let 20. století nepotvrdila a postmaterialistická štěpná linie nepřevládla nad tradičními štěpnými liniemi.

Jak jsme již poznamenali výše, případ českých zelených je v rámci evropských zelených výjimečný – nepřevažuje u nich výhradní levicová orientace ani postmaterialismus a jejich existence by se dala přirovnat k jakémusi permanentnímu nalézání vlastní identity. Stejně jako v dalších postkomunistických zemích totiž i zde přišel po listopadových událostech výkyv celého politického spektra silně doprava, jelikož většina společnosti upřednostnila dlouho odpírané konzumní hodnoty a pravice byla chápána jako zastánkyně svobody v kontrastu k dosud vládnoucí komunistické levici.⁶² V současné době se však strana sama neprofiluje na ose levice–pravice, prezentuje se spíše jako alternativa ke stávajícím parlamentním stranám, která není ani vlevo ani vpravo a která více preferuje zdravý rozum než politické ideologie. I přesto lze však z jejího působení na české politické scéně vyvodit určité sklony k upřednostňování jedné či druhé strany spektra – na začátku byla patrná náklonnost k levicovým a středolevicovým subjektům. Např. k Liberálně sociální unii, s níž se SZ na čas spojila, či k Zemanově ČSSD za stranického předsednictví Jaroslava Vlčka (1992–1995). Zelení zásadně odmítali spolupráci s KSČM a ODS. Zvrat nastal

⁶⁰ Smithova teorie je dle mého názoru již překonaná, jelikož bylo potvrzeno, že strany zelených jsou schopné vytvářet koalice a podílet se na vládě.

⁶¹ RASCHKE, Joachim. Die fehlstrukturierte Partei. In: FÜCKS, Ralf et al. *Sind die Grünen noch zu retten?: Anstöße*. Reinbeck bei Hamburg: Rowohlt, 1991, s. 170–172.

⁶² PEČÍNKA, Pavel. „Evropeizace“ české strany zelených v širších aspektech: Analýza transformace kvaziologické formace na stranu postmaterialistických hodnot západoevropského typu v letech 1989–2006. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie, 2006, s. 54.

s nástupem nového vedení zelených v čele s Martinem Bursíkem (2005), jež odmítlo podporovat ČSSD s KSČM, přiklonilo se k vládě ODS a KDU-ČSL a podepsalo s nimi vládní koaliční smlouvu. SZ se tehdy jevila spíše jako středopravicová strana. S nástupem předsedy Ondřeje Lišky v roce 2009 a především pak po neúspěšných volbách do PS PČR v roce 2010 se strana zřetelně více přiblížila středolevicové politice, typické pro evropské zelené strany.

Považuji za důležité upozornit také na fakt, že se můžeme setkat s mnoha nepřesnými zařazeními zelených stran, jež plynou z jejich nepochopení. Neznalci mohou zelené např. nesprávně označit za představitele radikální levice. Tento model však není použitelný z prostého hlediska – radikálové postrádají relevantní politické strategie, řešení problémů a spoléhají jen na masovou mobilizaci mimoparlamentních složek. To je činí nepoužitelnými pro sféru parlamentní politiky a vnitřních systémových změn.⁶³ Dalším mýtem je označení strany zelených za stranu všech ekologů – tento model je však jakýmsi ekologickým populismem, který se snaží všechna společenská témata sloučit pod záštitu ekologie.

Shrnutí

Z výše uvedených poznatků je zřejmé, že strany zelených na území dnešní ČR a SRN se od prvopočátku svého vzniku formovaly na jiném základě. Němečtí zelení se vyprofilovali na postmaterialistické linii, kdežto český zástupce touto linií zpočátku vůbec nebyl zasažen. Řadí se tak ke stranám, jež spojovaly spíše tradiční konzervativní hodnoty s osamoceným environmentálním tématem.

Zjistili jsme také, že nové postmaterialistické štěpení se dotýkalo pouze levé části politického spektra, tedy ani orientace stran na pravolevé politické ose není totožná. U zelených v SRN převládá levicová orientace, kdežto Strana zelených v ČR kolísá mezi středolevicovou a středopravicovou politikou (dalo by se říci, že tento trend se proměňuje v závislosti na vedení strany).

Tradiční konfliktní linie ovlivňující strany zelených pomalu slábnou a jsou nahrazovány právě postmaterialismem, avšak z rozhodujících přetrvávajících linií můžeme jmenovat např. linii práce vs. kapitál, v jejímž rámci se strany zelených drží na straně práce.

⁶³ RASCHKE, Joachim. Die fehlstrukturierte Partei. In: FÜCKS, Ralf et al. *Sind die Grünen noch zu retten?: Anstösse*. Reinbeck bei Hamburg: Rowohlt, 1991, s. 178.

Rozdílný je též samotný průběh vzniku stran – němečtí zelení vznikali pozvolna, takzvaně zdola, tedy plynule dle potřeb sociálních vrstev. Naopak zelení v českém prostředí představovali typ strany vznikající narychlo a shora.

Typologické zařazení vykazuje jisté shodné znaky pro oba zástupce – z hlediska vývojové typologie je lze s jistými výhradami zařadit k tzv. catch all party neboli všelidovým stranám. Dle Mairovy typologie můžeme oba subjekty označit za malé strany. Smithova teorie oddělených stran je již v dnešní době překonaná, jelikož jsme se přesvědčili, že také strany zelených vstupují do vládních a koaličních jednání. Je tedy možno říci, že ekologické strany začínaly jako oddělené a disponovaly víceméně vyděračským potenciálem – dnes jim však přisuzujeme spíše potenciál koaliční.

4. PROGRAM ZELENÝCH

Programy politických stran jsou důležitým předmětem politologických výzkumů soustředěných na stranickou-politickou problematiku. V českém prostředí pojem „programatika“ (v německém prostředí analogicky *Programmatik*) dosud zcela nezdomácněl, avšak zahrnuje v sobě škálu jednotlivých typů politických programů, proto se jím budeme v této kapitole zabývat.

Politické programy lze obecně rozdělit na dva základní typy: exekutivní (governmentální) politické programy a programy politických stran. Prvně zmíněný typ obsahuje programy určené pro realizaci politiky v konkrétních oblastech, např. v dopravní politice, ekologické politice, sociální politice apod., a to na úrovni celostátní i lokální. Z hlediska tzv. trojdimenzionálního pojetí politiky⁶⁴ bychom ho zařadili k typu *policy* neboli obsahovému rozměru politiky. Druhý typ – programy politických stran či stranické programy – se sice také dotýká oblasti *policy*, ale spíše ho řadíme k *politics*, tzn. pod procesuální stránku politiky, jelikož se jeho prostřednictvím střetávají aktéři politiky.⁶⁵ Právě tento druhý typ je pro nás z hlediska zkoumání programových cílů zelených zásadní.

Komplexní rozbor stranických programů podali němečtí politologové Günter Olzog a Hans Liese. Rozlišili 4 základní formy programatiky stran:

- a) základní programy – lze je označit za jakési ústavy stran. Představují politická stanoviska k nejdůležitějším problémům a jsou založeny na světonázorovém fundamentu každé strany. Odrážejí její sebereflexi a slouží především k integraci členů. Jádrem jsou základní hodnoty, jež strana vyznává a jež jsou jádrem všech dalších tezí strany, které musí být v souladu s těmito základními hodnotami.
- b) akční programy – ve střednědobém a dlouhodobém horizontu rozvíjejí konkrétní cíle a aktivity ze základních programů, většinou v konkrétní oblasti politiky. Mohou být tvořeny jedním či více aktuálními tématy.

⁶⁴ Trojdimenzionální pojetí politiky zahrnuje pojmy *polity*, *politics* a *policy*. *Polity* neboli formální, institucionální dimenze politiky vymezuje rámec a hranice, v nichž se politika odehrává. Pojmem *politics* čili procesní dimenzí politiky rozumíme utváření politické vůle, kde se střetávají zájmy jednotlivých aktérů. *Policy* je poté obsahová dimenze politiky spojená s tématy a programem činnosti. Stručně řečeno můžeme tyto tři pojmy postavit za zástupné otázky: podle čeho?, jak? a co? – v pořadí *polity*, *politics* a *policy* (pozn. aut.).

⁶⁵ FIALA, Petr a Miroslav MAREŠ. Programatika politických stran. *Politologický časopis*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, roč. 1998, č. 1, s. 5–6.

- c) volební programy – tyto programy jsou silně emocionálně zabarveny, jelikož vstupují na scénu v souvislosti s volebním bojem. Jsou zpravidla omezeny na aktuální témata, u nichž je strana přesvědčena, že nejlépe osloví voliče, nebo témata, jež mají zasáhnout protivníka.
- d) vládní prohlášení – zde nestojí v popředí základní hodnoty, ale důraz je kladen především na výklad politických záměrů a opatření v omezené časové lhůtě. Lze v nich nalézt detailní znázornění politických úspěchů a cílů strany.⁶⁶

V rámci našeho zkoumání se zaměříme především na základní programy stran zelených v ČR a SRN. Nabízelo by se také porovnání volebních programů stran, avšak vzhledem k jejich početnosti a rozsáhlosti v období zkoumaných let 1990 až 2013 by toto téma vyžadovalo mnohem větší prostor a z hlediska obsahu by neposkytovaly relevantní zdroje informací. Pokusím se tedy postihnout témata základních politických programů SZ a B90/DG, přičemž jsou vybrána ta nejzásadnější.

4.1 Programové cíle českých zelených

Jako výchozí dokumenty pro představení programových cílů české Strany zelených poslouží Stanovy Strany zelených (dále jen „stanovy“) a politický program „Vize ekologické demokracie“, oba schválené sjezdem SZ konaným v Táboře dne 27. září 2003. Stanovy SZ jsou zveřejněny ve znění změn, které přijaly sjezdy Strany zelených v Praze-Vršovicích dne 11. prosince 2004, v Pardubicích dne 25. září 2005, v Brně dne 6. prosince 2009 a v Pardubicích dne 11. prosince 2011.

Čl. 2 stanov s názvem Programové cíle popisuje základní směřování strany. Odst. 1 stanov zní: „*Strana zelených při řešení společenských problémů na první místo klade hledisko kvality života a svou politikou usiluje o uskutečnění vize ekologické demokracie u nás, v Evropě i ve světě.*“⁶⁷

Podle odst. 2 čl. 2 stanov SZ vychází ekologická demokracie strany z politické tradice humanismu a demokracie. Je zde definována jako společenský systém, který úzkostlivě chrání lidská a občanská práva a vyznačuje se ekologickou udržitelností,

⁶⁶ FIALA, Petr a Miroslav MAREŠ. Programatika politických stran. *Politologický časopis*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, roč. 1998, č. 1, s. 7–8.

⁶⁷ STRANA ZELENÝCH. Stanovy Strany zelených. *Strana zelených* [online]. ©2006–2014, s. 1 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://old.zeleni.cz/underwood/download/files/stanovy-sz.pdf>.

dobrou vzdělaností, kulturní vyspělostí, sociální citlivostí, politickou otevřeností a hospodářskou stabilitou.⁶⁸

Po neúspěšných volbách do PS PČR v roce 2010, kdy se SZ kvůli nedostatku hlasů neprobojovala do Parlamentu ČR a ztratila tak možnost ovlivňovat politiku, strana mimo jiné novelizovala své stanovy. Do čl. 2 byl vložen odst. 3 znějící: „*Strana zelených se řídí zásadou, co prosazujeme veřejně, dodržujeme i uvnitř strany.*“⁶⁹ Předseda strany Ondřej Liška vyhlásil v létě 2010 tzv. „restart zelených“, který se týkal nejen znovupromýšlení politické strategie a modernizace organizačních struktur, ale který by měl jít ruku v ruce se zásadní strukturální změnou způsobů práce a financování činnosti. Proces pozměňování stanov byl završen v prosinci 2011 na sjezdu strany v Pardubicích.⁷⁰

Z hlediska programových bodů lze za zásadní považovat odst. 4 stanov, jenž stanovuje, jaké cíle chce strana svou politikou prosazovat:

- a) vybudování ekologicky a sociálně udržitelné společnosti,
- b) co nejvyšší kvalitu demokracie s co největší mírou zapojení veřejnosti do rozhodování,
- c) důsledné dodržování mezinárodních smluv o lidských právech,
- d) ochranu práv sociálních, etnických, kulturních i jiných menšin,
- e) rovnoprávnost mužů a žen,
- f) globální odpovědnost a solidaritu vůči potřebným zemím,
- g) sociální spravedlnost a sociální solidaritu,
- h) zvyšování vzdělanosti a kulturnosti.⁷¹

Text politického programu SZ předkládá odpověď na otázku, kam politika strany směřuje. „*Zelení představují v politické debatě nový pól – sledujeme především kvalitu: kvalitu rozhodování, kvalitu mezinárodních vztahů, na nichž závisí bezpečí světa,*

⁶⁸ STRANA ZELENÝCH. Stanovy Strany zelených. *Strana zelených* [online]. ©2006–2014, s. 1 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://old.zeleni.cz/underwood/download/files/stanovy-sz.pdf>.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ HEINRICH BÖLL STIFTUNG PRAHA. Nový start české Strany zelených. *Heinrich Böll Stiftung Praha* [online]. Praha: Heinrich Böll Stiftung, ©2012 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://www.cz.boell.org/web/19-1046.html>.

⁷¹ STRANA ZELENÝCH. Stanovy Strany zelených. *Strana zelených* [online]. ©2006–2014, s. 1 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://old.zeleni.cz/underwood/download/files/stanovy-sz.pdf>.

*kvalitu potravin, kterými se živíme, kvalitu prostředí, jež obýváme, kvalitu vzdělávání, kultury i jiných veřejných statků – zkrátka kvalitu života.*⁷²

Název politického programu SZ zní „Vize ekologické demokracie“. Právě vize jakési nové demokracie akcentuje postmaterialistické hodnoty, znamená tedy posun v programatice zelených. Cílem programu bylo překonat ekologickou krizi a rozvíjet demokracii. V následujících řádcích vycházím z výše zmíněného dokumentu.

Strana prohlašuje, že ekologie není její jediné téma, ale je přesvědčena, že překonání ekologické krize a prohloubení demokracie jsou dva největší a současně vzájemně provázané úkoly, před kterými dnes stojíme. Zelení přicházejí s pojmem neodemokratismus, což pro ně představuje především názor na svět a přesvědčení, že problémy lze nejlépe řešit diskuzí odpovědných občanů. Nová, živá demokracie klade důraz na každodenní podíl občanů a jejich iniciativ na tvorbě rozhodnutí. Stěžejním principem je proto princip subsidiarity a maximální otevřenost veřejné správy směrem k občanům.⁷³

SZ si je vědoma ohrožení globální ekologickou krizí, a proto neprosazuje ekologickou politiku jen jako doplněk, nýbrž jako organizační princip, jenž nemá odstraňovat negativní důsledky, ale předem jim zabráňovat. Za klíčový problém považuje globální klimatické změny, k nimž přispívají především energetika a doprava. V oblasti energetiky chtějí zelení podporovat využití obnovitelných zdrojů energie a postupné vystoupení ČR z jaderné energetiky.

Zvláštní podporu podle ní zasluhuje zemědělství, které se základním způsobem podílí na utváření kultury venkova. SZ podporuje ekologické zemědělství, které je šetrné vůči životnímu prostředí a dodává zdravé potraviny. Dbá také na ochranu spotřebitele a jeho právo na informovanost o původu potravin.⁷⁴

Strana podporuje rozvoj spravedlnosti, ať už jde o účast občanů na rozhodování, možnost dovolat se svých práv, právo na důstojný a plnohodnotný život ve stáří, nebo právo bránit se diskriminaci na základě své národnosti, pohlaví či sexuální orientace.

SZ vyznává neustálé prohlubování ochrany lidských práv, kam patří např. práva dítěte, odstraňování diskriminace všeho druhu, ochrana před ponižujícím zacházením či

⁷² STRANA ZELENÝCH. Politický program „Vize ekologické demokracie“. *Strana zelených* [online]. ©2003 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.zeleni.cz/politicky-program-vize-ekologicke-demokracie>.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ STRANA ZELENÝCH. Politický program „Vize ekologické demokracie“. *Strana zelených* [online]. ©2003 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.zeleni.cz/politicky-program-vize-ekologicke-demokracie>.

domácím násilím, práva cizinců, práva postižených osob atd. Strana plně podporuje snahy žen po rovnoprávnosti a jejich úsilí o větší ochranu před diskriminací a útoky. SZ podporuje vznik zákona o registrovaném partnerství.

Zelení prosazují zlepšování podmínek pro azylovou politiku a regulovanou imigraci, kterou považují za nezbytnou z hlediska klesajícího počtu obyvatelstva. Usilují o rozvoj multikulturní společnosti založené na vzájemném respektu a dodržování práv národnostních menšin.

Zahraniční politika zasluhuje dle zelených stejnou míru pozornosti jako politika domácí. Aktivně se snaží o reformu mezinárodního uspořádání směrem k jeho větší udržitelnosti a demokratičnosti. Zelení podporují aktivní úlohu EU, ačkoliv se kriticky staví k některým jejím postojům (např. požadují zrušení mezinárodní smlouvy EURATOM). Za zásadní považují partnerství s německými zelenými: *„Česká Strana zelených je součástí Evropské strany zelených a za svého klíčového partnera pokládá zejména německé zelené. Podařilo se jim mnohé z toho, oč usilujeme i my: v zemi našich sousedů prosadili celou řadu klíčových témat svého programu, zelenou politiku ustavili jako seriózní politický proud a v otázce tzv. minulostní debaty zastávají postoje pro Českou republiku příznivé.“*⁷⁵

Nejlepšími vklady do rozvoje státu jsou dle SZ rozvoj vzdělanosti, vědy a vysoká kulturní úroveň občanů. Kvalitní a dostupné školství je také výbornou prevencí sociálně-patologických jevů včetně kriminality. SZ ctí význam výzkumu moderních technologií, které představují šanci prohloubit dnešní demokracii.

Zelení se staví proti násilí a donucování jako hlavním prostředkům řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Podporují prevenci, mírové řešení konfliktů a odstraňování jejich příčin. Staví se za zrušení vojenské povinnosti a přeměnu armády na malý, specializovaný profesionální sbor. SZ též stojí na straně boje proti korupci.⁷⁶

4.2 Programové cíle německých zelených

V této části práce vycházím především z programových dokumentů B90/DG, a to ze základního programu (*Grundsatzprogramm*) „Die Zukunft ist grün“ přijatého dne

⁷⁵ STRANA ZELENÝCH. Politický program „Vize ekologické demokracie“. *Strana zelených* [online]. ©2003 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.zeleni.cz/politicky-program-vize-ekologicke-demokracie>.

⁷⁶ Tamtéž.

17. března 2002 v Berlíně, jenž nahradil dosavadní program z roku 1980, a ze stanov strany (*Satzung des Bundesverbandes*) ze dne 9. února 2014.

V preambuli stanov B90/DG v odst. 2 stojí, že stranu Zelených pojí vůle po demokracii, sociální spravedlnosti, ochraně lidských práv, zasazování se za mír, odzbrojení, zrovnoprávnění mužů a žen, ochraně menšin a životního prostředí.⁷⁷

1. kapitola stanov B90/DG vyjmenovává a charakterizuje základní hodnoty, jež strana vyznává. Jsou jimi: lidská práva, ekologie, demokracie, sociální spravedlnost, společenské zrovnoprávnění žen a mužů a nenásilí.⁷⁸

2. kapitola stanov, odst. 54 objasňuje, že politické představy strany vycházejí z přesvědčení, že jejich cílů není dosahováno skrze násilí a zneužívání moci, nýbrž silou argumentů.⁷⁹

Obsáhleji se o programových cílech strany Zelených pojednává v základním programu „Die Zukunft ist grün“. Jeho preambule obsahuje vyjádření, že středem zájmu politiky B90/DG je člověk, jeho svoboda a důstojnost, jež jsou nedotknutelné. Na individualismus ve smyslu práva jedince na základní svobody člověka je kladen velký důraz. Jako součást přírody může člověk fungovat jen tehdy, pokud uchovává a chrání základní životní hodnoty a vytváří své vlastní hranice v jejich rámci. Každý člověk je jedinečný a zasluhuje stejné uznání, proto je politika zelených zavázána řídit se spravedlností. Svoboda a spravedlnost mohou být uskutečňovány pouze v „živoucí“ demokracii a právě demokracie je základem i způsobem politického jednání zelených. Dále zde strana deklaruje, že její vizí je svět, v němž budou chráněny a respektovány přirozené životní hodnoty, společnost, od níž budou lidská práva neoddělitelná a v níž budou univerzálně platná, a uskutečňování spravedlnosti ve všech jejích rozměrech.⁸⁰

V následujících odstavcích vycházím z kapitol základního programu B90/DG. V úvodní kapitole je řečeno, že stranu spojuje okruh základních hodnot, nikoliv ideologie. Jejich základním stanoviskem je tvrzení, že spojují ekologii, sebeurčení člověka, spravedlnost a živoucí demokracii. Se stejnou intenzitou se zasazují o nenásilí

⁷⁷ GRUENE. *Satzung des Bundesverbandes – Bündnis 90/Die Grünen*. *Gruene* [online]. ©2014, s. 5 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: http://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/140209_-_Satzung_Bundesverband.pdf.

⁷⁸ Tamtéž, s. 6–7.

⁷⁹ GRUENE. *Satzung des Bundesverbandes – Bündnis 90/Die Grünen*. *Gruene* [online]. ©2014, s. 25 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: http://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/140209_-_Satzung_Bundesverband.pdf.

⁸⁰ GRUENE. *Grundsatzprogramm „Die Zukunft ist grün“*. *Gruene* [online]. ©2002, s. 9 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: https://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/Grundsatzprogramm-2002.pdf.

a lidská práva. Zelení zdůrazňují právo lidí rozhodnout se, jak chtějí vést svůj život, a zasazují se za rovnost vztahu mezi muži a ženami.

Významným pojmem je tzv. „generační solidarita“ spojená se sloganem „*Zemi máme od našich dětí jen půjčenou.*“⁸¹ Toto motto souvisí především s vyčerpáváním zdrojů, sociální, ekonomickou a finanční politikou, které podle zelených nezohledňují budoucnost dalších generací. Sami tak chtějí bojovat za jakousi generační spravedlnost a odbourat ignoranci současného světa vůči prostředí, v němž žijeme.

Němečtí zelení ve svém programu tvrdí, že ve společnosti dochází k řadám změn, k nimž je nutné zaujmout nějaké stanovisko. Uvádějí to na příkladech, jako jsou biotechnologie, genetické inženýrství, stárnutí populace či migrace. Vyznávají multikulturalismus a zasazují se o to, aby byla Evropa k cizím kulturám otevřenější.

Jedním ze zásadních programových bodů jsou práva žen – ačkoliv se ženy stále více prosazují ve všech sférách společnosti, rovnosti mezi nimi a muži stále nebylo dosaženo. Zelení se proto zasazují o rovnost mezi oběma pohlavími na sociální, ekonomické i politické úrovni. Z jejich pohledu jsou ženy ve společnosti stále ještě znevýhodňovány.

Důraz kladou na stárnutí populace a tento trend se snaží řešit politikou přátelskou k rodinám i starším lidem. Usilují též o vytváření takové společnosti, v níž bude možnost vychovávat dítě jen jedním rodičem, možnost homosexuálního soužití partnerů či začlenění postižených do normálního života. Práva dětí jsou jedním ze základních bodů programu.⁸²

Významným okruhem zájmu zelených je ochrana životního prostředí a ekologická krize. Jejich cílem je ochránit přírodu, jež je ohrožována rostoucím průmyslem a vyčerpáváním přírodních zdrojů, přičemž se nebrání pomoci moderních technologií. Základním kritériem je pro ně tzv. udržitelný rozvoj – ten spočívá v pokračování hospodářského rozvoje země, avšak s ohledem na ekologii. Usilují též o používání obnovitelných zdrojů energie, přičemž za nejvhodnější považují solární energii, naopak odmítají energii jadernou.

Ruku v ruce s ochranou přírody musí jít také zemědělská politika. V potravinách by neměly být obsaženy žádné škodlivé látky, které by škodily lidem a životnímu

⁸¹ GRUENE. Grundsatzprogramm „Die Zukunft ist grün“. *Gruene* [online]. ©2002, s. 12 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: https://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/Grundsatzprogramm-2002.pdf.

⁸² Tamtéž, s. 62–63.

prostředí. Zelení jsou proto zastánci biologického zemědělství. Odmítají jakkoliv geneticky upravené potraviny z rostlin a zvířat a jsou zastánci práv zvířat.

Požadují svobodu ve vědě a výzkumu, ač k nim přistupují jako ke globalizačním jevům. Vědecká pracoviště by měla získat co největší autonomii, avšak zastávají názor, že by měly existovat určité limity v případě, že už je ohrožováno životní prostředí.

Zelení podporují samosprávu na lokální úrovni a přímou demokracii s co nejrozsáhlejším zapojením občanů.⁸³

Neméně důležitými tématy jsou nenásilí na národní i mezinárodní úrovni, boj proti domácímu násilí či odmítání extremismu a antisemitismu. Ve svém programu odmítají brannou povinnost, naopak jsou pro fungování profesionální armády. Chtějí se soustředit především na prevenci válečných konfliktů a ochranu lidských práv. Boj proti terorismu vnímají jako boj proti tyranii. Cílem je prosazovat nenásilná řešení.

Němečtí zelení se chtějí aktivně podílet na tvorbě takových sociálních a politických organizací, které budou přispívat k řešení globálních problémů, jako např. chudoby, hladovění či ekologických otázek, a které by měly zároveň šířit hodnoty demokracie, svobody a solidarity tak, aby se neprohlubovaly rozdíly mezi státy. To je důvodem jejich pozitivního náhledu na EU a evropskou integraci. Žádají však, aby se EU stala více aktivní na mezinárodním poli, a zdůrazňují, že ekonomika SRN ani Evropy nemůže prosperovat na úkor rozvojových zemí.⁸⁴

Dalším požadavkem zelených je solidarita v mezinárodním obchodě – spravedlivé ceny a respektování ekologických požadavků.

Shrnutí

Základní politické programy SZ i B90/DG jsou zpracované velice obsáhle (pro srovnání: politický program SZ činí cca 35 normostran, kdežto program B90/DG čítá celých 190 normostran). Pro povědomí o jejich hlavních programových cílech nám ovšem postačil tento stručný výňatek. Na základě srovnání zmíněných dokumentů můžeme říci, že česká Strana zelených se programem „Vize ekologické demokracie“ z roku 2003 značně programaticky přiblížila postmateriálním hodnotám západních zelených. V jejím programu se objevuje odkaz na „novou demokracii“, jež zdůrazňuje

⁸³ GRUENE. Grundsatzprogramm „Die Zukunft ist grün“. *Gruene* [online]. ©2002, s. 119–120 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: https://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/Grundsatzprogramm-2002.pdf.

⁸⁴ Tamtéž, s. 59.

především postmaterialistické hodnoty, a na „neodemokracii“, která navazuje na masarykovskou koncepci politiky. Zmínka o oné „nové demokracii“ se vyskytuje také v základním programu německých zelených. Zde je označována jako „živoucí demokracie“, ovšem princip je v podstatě totožný – obě strany ji vnímají jako názor na život, lidé jsou podle ní především občany a jakožto občané mají zásadní vliv na veřejný život.

V základních programech obou zelených stran najdeme řadu shodných témat, jimiž se prezentují. Hlavními, ovšem ne jedinými, jsou např. překonání globální ekonomické krize, ochrana životního prostředí, prosazování ekologického zemědělství, zasazování se o vystoupení z jaderné energetiky, ochrana lidských práv, ochrana spotřebitele a jeho právo na informace, spravedlnost, podpora multikulturalismu a menšin, pozitivní postoj k EU a moderním technologiím, snaha o nenásilí, mírové řešení konfliktů, zrušení vojenské povinnosti, boj proti korupci, posilování role občanů na rozhodování, rozvoj vědy a vzdělanosti, svoboda médií atd.

Čeští zelení ve svém programu dokonce akcentují, jak významné je pro ně partnerství s německými zelenými a jaký vliv na ně má jejich politika.

Z některých patrných rozdílů můžeme uvést např. rozdílné preference zahraničních vztahů – SZ považuje za důležité především vztahy se státy Visegrádské skupiny, se svými sousedy a s USA, kdežto B90/DG vyzdvihuje především vztahy s USA a Ruskem, zeměmi v oblasti Středoziemního moře, Izraelem. Na rozdíl od SZ se zmiňují také o podpoře přístupu Turecka k EU. Dalším rozdílem je jejich náhled na vysoké školství – němečtí zelení jsou pro kombinaci státních příspěvků a vlastního hrazení školného, oproti tomu čeští zelení zavádění školného nepodporují. Strana zelených v ČR se např. také vyjadřuje k vymezení prostituce, kterou je ochotna za jistých podmínek akceptovat, což je téma, které u B90/DG nenajdeme. Z programu německých zelených jsem celkově získala pocit, že strana prosazuje a podporuje řešení většiny záležitostí na mezinárodní úrovni a je více „proevropská“ než SZ v ČR.

5. STRUKTURA, ČLENSKÁ A VOLIČSKÁ ZÁKLADNA ZELENÝCH

Při popisu členění organizační struktury stran zelených v ČR a SRN budu vycházet ze stanov SZ a stanov B90/DG. Podám spíše orientační přehled o nejdůležitějších orgánech stran. Výjimkou bude pouze krátké pojednání o předsednictvu stran, jelikož v tomto ohledu spatřuji mezi SZ a B90/DG diametrální rozdíl a jedná se o orgán, který je veřejností nejvíce vnímán.

5.1 Organizační struktura českých zelených

Úvodní ustanovení čl. 1 stanov SZ informuje o tom, že oficiálním názvem politické strany je „Strana zelených“, její zkratkou je „SZ“ a sídlem Praha.

Územní organizační struktura strany se dělí na 3 úrovně: místní (městskou)⁸⁵, krajskou a republikovou. V rámci prvních dvou fungují konkrétní organizační jednotky: základní či městské organizace (ZO/MO) a krajské organizace (KO). ZO jsou zakládány v obcích, resp. u statutárních měst v městských obvodech/částech. Pokud působí ZO ve více městských obvodech/částech téhož statutárního města, ustavuje se též MO, která sjednocuje činnost všech ZO na území města.⁸⁶

Organizační struktura SZ je dle čl. 12 stanov SZ tvořena orgány plenárními (členská schůze / městská konference, krajská konference, sjezd – nejvyšší orgán strany), revizními a výkonnými.

Výkonnými orgány SZ jsou:

- a) rada základní organizace (rada městské organizace),
- b) rada krajské organizace,
- c) republiková rada,
- d) předsednictvo.⁸⁷

⁸⁵ Ve stanovách SZ se nikde nevyskytuje zmínka o „obecní“ úrovni, je nahrazena právě názvem „místní/městská“ úroveň.

⁸⁶ STRANA ZELENÝCH. Stanovy Strany zelených. *Strana zelených* [online]. ©2006–2014, s. 7–9 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://old.zeleni.cz/underwood/download/files/stanovy-sz.pdf>.

⁸⁷ Tamtéž, s. 6.

Předsednictvo SZ

Předsednictvo je vrcholný výkonný orgán strany, který zasedá v období mezi sjezdy a zasedáními republikové rady a schází se minimálně jednou za tři týdny. Je voleno sjezdem a tvoří ho 7 členů: předseda, tři místopředsedové a tři další členové. Funkci prvního místopředsedy zastává vždy osoba opačného pohlaví než předseda.⁸⁸

Je svoláváno předsedou a jeho funkční období je dvouleté. Zajišťuje především vedení a chod SZ v organizačních záležitostech, realizuje plán činnosti strany, připravuje program a přijímá neodkladná rozhodnutí, včetně stanovisek k aktuální politické situaci. Plní úkoly uložené republikovou radou a řídí se jejími usneseními. Volí delegáty mezinárodních rad a kongresů Evropské strany zelených a kongresů Světových zelených.

Navenek stranu reprezentuje sjezdem volený předseda, jenž zároveň rozhoduje o neodkladných záležitostech a provádí úkony, které nevyžadují souhlas jiného orgánu. Místopředsedové zastupují předsedu v době jeho nepřítomnosti nebo v době, kdy nemůže vykonávat svoji funkci.⁸⁹

V níže uvedené tabulce předkládám seznam předsedů od založení strany v roce 1990.

Tabulka č. 1: Seznam předsedů Strany zelených 1990–současnost

Předseda Strany zelených	Funkční období
Jan Martin Ječmínek	1990–1991
Aleš Mucha	1991–1992
Jaroslav Vlček	1992–1995
Emil Zeman	1995–1999
Jiří Čejka	1999–2002
Miroslav Rokos	2002–2003
Jan Beránek	2003–2005
Martin Bursík	2005–2009
Ondřej Liška	2009–současnost

Zdroj: vlastní zpracování.

Současné předsednictvo bylo zvoleno sjezdem dne 25. ledna 2014. Jeho složení je následující: Ondřej Liška – předseda; Jana Drápalová – 1. místopředsedkyně; Pavla

⁸⁸ STRANA ZELENÝCH. Stanovy Strany zelených. *Strana zelených* [online]. ©2006–2014, s. 13–14 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://old.zeleni.cz/underwood/download/files/stanovy-sz.pdf>.

⁸⁹ Tamtéž.

Brady – 2. místopředsedkyně; Tomáš Průša – 3. místopředseda; Matěj Stropnický, Martin Ander, Petr Štěpánek – členové předsednictva.⁹⁰

5.2 Organizační struktura německých zelených

Ve stanovách B90/DG je zapsáno, že oficiální název politické strany je „Bündnis 90/ /Die Grünen“, zkráceně „zelení“. Sídlem strany je Berlín.

Z hlediska členění strany se B90/DG dělí na zemská, oblastní/krajská a místní sdružení. Strana se skládá z těchto spolkových orgánů:

- a) spolkové shromáždění (*Bundesversammlung*),
- b) spolkové předsednictvo (*Bundesvorstand*),
- c) zemská rada (*Länderrat*),
- d) stranická rada (*Parteirat*),
- e) spolková finanční rada (*Bundesfinanzrat*),
- f) rada žen (*Frauenrat*).⁹¹

Předsednictvo B90/DG

Předsednictvo strany zastupuje stranu uvnitř i navenek. Řídí její chod na základě rozhodnutí poskytnutých stranickými orgány a je tvořeno šesti členy. Dvěma rovnocennými předsedy (*Vorsitzende*), z nichž musí být minimálně jedna žena (dvouhlavé předsednictvo je výsledkem sjednocení DG a B90 v jednu stranu roku 1993). Dále jedním politickým manažerem/manažerkou (*politische Geschäftsführer/-in*), jedním spolkovým pokladníkem/pokladnicí (*Bundesschatzmeister/-in*) a dvěma dalšími členy. Minimálně polovinu předsednictva musí tvořit ženy. Spolkové shromáždění volí jednoho člena předsednictva na pozici politické mluvčí žen (*frauenpolitische Sprecherin*).

Šestičlenné předsednictvo je voleno Spolkovým shromážděním na dva roky. Více než jednu třetinu členů nemohou tvořit poslanci Spolkového sněmu. Členy také nemohou být předsedové klubů ve Spolkovém sněmu, v jakémkoliv zemském sněmu či

⁹⁰ STRANA ZELENÝCH. Vedení strany. *Strana zelených* [online]. ©2006–2014 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.zeleni.cz/vedeni-strany>.

⁹¹ GRUENE. Satzung des Bundesverbandes – Bündnis 90/Die Grünen. *Gruene* [online]. ©2014, s. 39 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: http://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/140209_-_Satzung_Bundesverband.pdf.

Evropském parlamentu ani členové spolkové vlády, zemské vlády nebo Evropské komise.⁹²

Od roku 2001 se dva nejvýše postavení členové předsednictva nazývají „Spolkový předseda předsednictva“ (*Bundesvorstandsvorsitzende*). Do té doby se tato funkce označovala jako „Spolkový mluvčí předsednictva“ (*Bundesvorstandsprecher*). Do roku 1991 bylo vedení předsednictva tvořeno třemi členy, od roku 1991 pouze dvěma.

Níže uvedená tabulka překládá seznam mluvčích/předsedů strany od jejího počátku v roce 1980 dosud.

Tabulka č. 2: Seznam předsedů Die Grünen 1980–1993

Die Grünen (1980–1993)	
<i>3 mluvčí předsednictva (muži + ženy)</i>	
1980	Petra Kellyová, August Haußleiter, Norbert Mann
1980–1981	Petra Kellyová, Norbert Mann, Dieter Burgmann
1981–1982	Petra Kellyová, Dieter Burgmann, Manon Andreas-Grisebachová
1982–1983	Manon Andreas-Grisebachová, Rainer Trampert, Wilhelm Knabe
1983–1984	Rainer Trampert, Wilhelm Knabe, Rebekka Schmidtová
1984–1987	Lukas Beckmann, Jutta Ditfurthová, Rainer Trampert
1987–1988	Jutta Ditfurthová, Regina Michaliková, Christian Schmidt
<i>spolkový výbor ve funkci výkonného předsednictva</i>	
1988–1989	Axel Vogel (pokladník)
<i>3 mluvčí (muži + ženy)</i>	
ov1989–1990	Ruth Hammerbacherová, Verena Kriegerová, Ralf Fuchs
1990–1991	Heide Rühleová, Renate Damusová, Christian Ströbele
<i>2 mluvčí (žena + muž)</i>	
1991–1993	Christine Weiskeová, Ludger Volmer

Zdroj: <http://www.maegges.net/almanach/html/bundesparteien.html>.

⁹² GRUENE. Satzung des Bundesverbandes – Bündnis 90/Die Grünen. *Gruene* [online]. ©2014, s. 48–50 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: http://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/140209_-_Satzung_Bundesverband.pdf.

Tabulka č. 3: Seznam předsedů Bündnis 90/Die Grünen 1993–současnost

Bündnis 90/Die Grünen (1993–současnost)	
<i>2 mluvčí (žena + muž)</i>	
1993–1994	Marianne Birthlerová, Ludger Volmer
1994–1996	Marianne Birthlerová, Ludger Volmer
1996–1998	Gunda Röstelová, Jürgen Trittin
<i>2 předsedové předsednictva (min. 1 žena ve dvojici)</i>	
1998–2000	Gunda Röstelová, Antje Radckeová
2000–2001	Renate Kühnastová, Fritz Kuhn
2001–2002	Claudia Rothová, Fritz Kuhn
2002–2004	Angelika Beerová, Reinhard Bütikofer
2004–2008	Claudia Rothová, Reinhard Bütikofer
2008–2013	Claudia Rothová, Cem Özdemir
2013–současnost	Simone Peterová, Cem Özdemir

Zdroj: <http://www.maegges.net/almanach/html/bundesparteien.html>.

Současné předsednictvo bylo zvoleno/znovuschváleno sjezdem dne 19. října 2013 a jeho členy jsou: Simone Peterová – předsedkyně; Cem Özdemir – předseda; Michael Kellner – politický manažer; Benedikt Mayer – spolkový pokladník; Bettina Jaraschová – členka představenstva; Gesine Agenaová – politická mluvčí žen.⁹³

Shrnutí

Komparace organizačních struktur SZ a B90/DG je vzhledem k jejich rozdílnému členění, počtu obyvatel v zemi a státnímu zřízení (federace vs. unitární stát) komplikovaná a domnívám se, že z hlediska bakalářské práce ne zcela zásadní. Přesto jsem však zvolila jeden orgán, na němž jsem chtěla ukázat, jak odlišná může být formální struktura stran.

Rozdílnost organizačních struktur vychází již z rozdílného členění obou států, v rámci nichž strany působí. Skladba federativního/unitárního státu se samozřejmě podepisuje i na organizaci jednotlivých politických stran. Díky tomu dochází v rámci federativní SRN k víceúrovňovému dělení orgánů B90/DG, přičemž každá ze 16 spolkových zemí má své vlastní zemské sdružení, v jehož rámci se dále člení. SZ v unitární ČR má podstatně jednodušší strukturu.

⁹³ GRUENE. Bundesvorstand. *Gruene* [online]. ©2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.gruene.de/partei/bundesvorstand.html>.

Orgánem, na němž doložím odlišnost organizace obou stran, jsem zvolila předsednictvo stran. Rozdíl českých zelených oproti německým je zřejmý – česká SZ má od svého vzniku pouze jednoho předsedu a označení „předseda“ se v průběhu času neměnilo. Dosud nebyla zvolena předsedkyně ženského pohlaví, avšak od modernizace stanov v roce 2011 platí, že pozici 1. místopředsedy/-kyně vždy zastupuje osoba opačného pohlaví než předseda/-kyně.

Naopak B90/DG procházeli ve své historii změnami názvů vedení předsednictva (od spolkového mluvčího po spolkového předsedu), počtů (z původních 3 mluvčích se stali 2 mluvčí, poté 2 předsedové) i pohlaví jejich zástupců (ve složení 3 mluvčích museli být zastupeni muži i ženy, ve dvojici 2 mluvčích musela být zastoupena jedna žena a jeden muž a od zavedené funkce 2 předsedů musí být minimálně jedním z nich žena).

Funkční období obou stranických předsednictev je dvouleté, avšak s tím rozdílem, že předsednictvo české SZ tvoří 7 členů, kdežto němečtí B90/DG mají členů 6.

5.3 Členstvo a voličstvo českých zelených

Jedni z prvních, kteří důkladně analyzovali SZ v ČR, byli v roce 1995 Petr Jehlička a Tomáš Kostelecký⁹⁴. Jejich výzkum byl opřen o dotazníkové šetření mezi členy SZ a o srovnání preferencí SZ v celostátních i komunálních volbách předešlých let. Dle jejich úsudku byla SZ na počátku vzniku, v roce 1990, vnímaná spíše jako protestní strana, která se vyznačovala především podporou obyvatel v ekologicky zdevastovaných regionech (např. na severu Čech). I přesto měla SZ na začátku svého působení přibližně 15 000 členů.⁹⁵ Roli jakési protestní strany však o dva roky později převzali fašizující republikáni. Paradoxní bylo, že jak pro zelené, tak pro republikány v roce 1992 hlasovala stejná skupina voličů – mladí muži pod 30 let se středoškolským vzděláním. Na tomto příkladu autoři dokázali, do jaké míry může sociální situace ovlivnit názory voličů a zároveň zastavit rozvoj postmaterialistických hodnot. Oproti západním zeleným byla v ČR slabá podpora SZ ve městech a odlišná hodnotová orientace, která spíše inklinovala k pravému středu. Strana nedokázala využít svého

⁹⁴ JEHLIČKA, Petr a Tomáš KOSTELECKÝ. Czechoslovakia: Greens in a Post-Communist Society. In: RICHARDSON, Dick a Chris ROOTES. *The Green Challenge. The Development of Green Parties in Europe*. London: Routledge, 1995, s. 208–231.

⁹⁵ SHANAÁH, Šádí. The Czech Green Party: Brief Success or Lasting Presence? In: HAAS, Melanie et al. *Green Identity in a Changing Europe*. Brussels: Heinrich Böll Stiftung EU Regional Office Brussels, 2008, s. 72–80.

potenciálu k přitažení známých ekologických osobností a iniciativ, což ještě umocňoval nástup vyznávání konzumních hodnot.⁹⁶

Minimálně do roku 2003 nelze hovořit o překrývání českého a německého voličstva. Až do zahájení reformy SZ v roce 2003 existovalo přibližně 1 % věrných, starších voličů, kteří se v politice příliš neorientovali a dávali SZ hlas jakožto neškodné a přijatelné zelené straně. Na rozdíl od západní Evropy po roce 1990 v československém prostředí neexistovala střední třída či levicoví liberalisté zastávající postmaterialistické hodnoty. Lidé dávali přednost dlouho odpíraným konzumním hodnotám, pro postmaterialismus nebylo vytvořeno vhodné prostředí. Ekologičtí specialisté vzali zavděk většími stranami, v rámci nichž mohli prosazovat své zájmy. Mladí lidé nabití energií z listopadových událostí byli ochotni spíše přímo jednat než se začleňovat do klasických politických struktur. To byly hlavní příčiny, proč se v řadách SZ soustředili převážně muži středního až staršího věku zabývající se životním prostředím v rámci své profese, umírnění ochranáři a často také kariéristé, kteří od SZ očekávali podobný vzestup jako v Německu. Domnívali se, že nově vzniklá strana vzbudí pozornost veřejnosti a stane se atraktivní.⁹⁷

V roce 2002 byla SZ jen 250členná. Významný ekologický aktivista a šéfredaktor Literárních novin Jakub Patočka vyhlásil akci „Zelená padesátka“, jež vešla ve známost také jako „tmavozelená výzva“, na jejíž popud do strany vstoupili lidé z prostředí univerzit a nevládních sektorů s cílem přečíslit původní „staré“ osazenstvo SZ a změnit politické směřování strany směrem k postmaterialismu. Díky tomu se počet členů zvedl na 700. Nový politický program s názvem „Vize ekologické demokracie“ z roku 2003 měl oživit politiku strany i její vnímání veřejností. Strana se vydala cestou západních zelených, cestou postmaterialismu.⁹⁸

V roce 2005 zpracovala skupina kolem tehdejší 1. místopředsedkyně Dany Kuchtové údaje o členstvu SZ. Za zveřejnění tohoto dokumentu v rámci strany byla na Kuchtovou během březnového jednání ústřední revizní komise v roce 2005 podána stížnost kolegou Janem Korytářem. Revizní komise však přijala usnesení, že Kuchtová

⁹⁶ JEHLIČKA, Petr a Tomáš KOSTELECKÝ. Czechoslovakia: Greens in a Post-Communist Society. In: RICHARDSON, Dick a Chris ROOTES. *The Green Challenge. The Development of Green Parties in Europe*. London: Routledge, 1995, s. 208–231.

⁹⁷ PEČÍNKA, Pavel. „Evropeizace“ české strany zelených v širších aspektech: Analýza transformace kvaziologické formace na stranu postmaterialistických hodnot západoevropského typu v letech 1989–2006. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie, 2006, s. 32–33.

⁹⁸ Tamtéž, s. 33.

svým postupem neporušila stanovy strany (zároveň však byl zmíněn nedostatek v podobě chybějící směrnice o nakládání s osobními údaji).⁹⁹

Výsledky interního průzkumu ukázaly, že v roce 2005 měla SZ celkem 1 142 členů, z toho 33 % žen. Z celkového počtu patřila třetina k vysokoškolsky vzdělaným lidem. Procentuální zastoupení věkových kategorií bylo následovné: 13 % členstva bylo v rozmezí 18–25 let, 25 % mezi 26–35 lety, 18 % mezi 36–45 lety, 33 % mezi 46–60 lety a 12 % od 61 let výše. Nejpočetnějšími skupinami tak byli 46–60letí (přibližně 350 členů), v závěsu 26–35letí (přibližně 270 členů). Průzkum se týkal také místa bydliště jednotlivých členů – nejvíce, kolem 230, jich žilo v Jihomoravském kraji, přibližně 200 v Praze, kolem 100–140 členů měly kraje Jihočeský, Moravskoslezský, Olomoucký, Středočeský a Ústecký, jen kolem 30 členů pak měly kraje Zlínský, Karlovarský, Liberecký, Pardubický a Vysočina.¹⁰⁰

Hodnotnou analýzu vypracoval v roce 2005 další člen SZ – Michal Veselský, který srovnal charakteristiku voličstva SZ za pomoci výzkumů Centra pro výzkum veřejného mínění, přičemž porovnával voličstvo také s jinými politickými strany v ČR. Dospěl k tomu, že nejvyšší podíl voličů má SZ u občanů, kterým strana „nejméně vadí“. Z toho lze usoudit, že motivace voličů SZ není nijak velká. Veselský též zjistil, že oproti jiným politickým stranám, např. KSČM, má vedení SZ nejnižší důvěru svých voličů. Politický program SZ je na druhou stranu největším pojítkem mezi voliči a stranou. Vnitrostranického života se voliči SZ neúčastní a pohybují se nejvíce ve středu politického spektra. Dalšími zjištěnými jevy bylo, že z hlediska spokojenosti se voliči SZ řadí spíše k průměru, stejně tak z hlediska vzdělanosti (je mylné hodnotit SZ jako stranu výhradně volenou intelektuály). SZ v roce 2005 vykazovala nejmladší voličskou základnu, polovina voličů byla mladších 30 let a skoro 20 % tvořili studenti, což byla nejpočetnější studentská podpora ve srovnání s ostatními politickými stranami. Naopak nejméně voličů měla SZ mezi důchodci – méně než 10 %. Poměr nezaměstnaných voličů SZ byl přibližně 8 %, osob samostatně výdělečně činných 7 % a dělníků 11 %.¹⁰¹

Od roku 2006 se pevné voličské jádro odhaduje na 2–3 %, přičemž se tito voliči řadí blíže k západním levicovým liberálům. Mezi členy i voliči se začali více objevovat vysokoškoláci, ženy, mladí lidé, obyvatelé měst. I přes toto přiblížení k západním

⁹⁹ STRANA ZELENÝCH. Zápisy z jednání. *Strana zelených* [online]. ©2006–2014 [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://strana.zeleni.cz/1120/clanek/zapis-c-3-2005-z-jednani-urk-sz-dne-4-brezna-2005-v-brne>.

¹⁰⁰ KUČTOVÁ, Dana. *Rozdělení členské základny*. Interní materiál Strany zelených, 1995.

¹⁰¹ VESELSKÝ, Michal. *Voliči a strany*. Interní materiál Strany zelených, 1995.

zeleným si jak členstvo, tak voličstvo SZ ponechalo jeden rozdíl – stále se hlásí spíše ke středu než k levici a dalo by se říci, že kolísá v závislosti na vedení strany (příkladem může být převážení na stranu pravice po nástupu Martina Bursíka do vedení SZ).¹⁰²

Údaje o členstvu SZ z května 2013 hovoří o počtu 1 396 členů. Výkyvy jsou prý pozvolné a oscilují kolem počtu 1 400 členů.¹⁰³

5.4 Členstvo a voličstvo německých zelených

Počty členů DG kolísaly již od vzniku strany v roce 1980. Zatímco v roce 1983 jich bylo 25 000 a do roku 1987 počet stoupl na téměř 42 000, od roku 1988 docházelo spíše k úbytku a hromadnému odchodu členů – důvodem byl především podíl strany na rudozelené koalici v Berlíně v letech 1989 až 1990. Do roku 1992 klesl počet členů díky odchodu ekosocialistů a radikálních ekologů až na 36 300.¹⁰⁴

Se sjednocením Bündnis 90 a Die Grünen v roce 1993 došlo opět k nárůstu členů, do roku 1994 přibližně na 44 000. V roce 1998 zaznamenala sloučená strana ve svých řadách dokonce 52 000 členů, ovšem do roku 2002 se počet snížil opět na 44 000. Pravděpodobně díky nasazení jednotek NATO v Kosovu, které zástupci zelených ve spolkové vládě podporovali. Do roku 2007 se počet členů víceméně udržel.¹⁰⁵

S rokem 2013 přišel zásadní zlom z hlediska počtu členů – byla překročena hranice 60 000, čímž B90/DG přesáhl členskou základnu konkurenční FDP.¹⁰⁶

Při pohledu na strukturu zelených lze říci, že se jedná o „nejmladší stranu“ v Německu (myšleno věkově). Strana v roce 2007 vykazovala 12,6 %, tedy největší podíl členů pod 30 let. Po ní následovala FDP a SPD s 10,7 a 5,8 %. Na druhou stranu má členská základna zelených jen 11,5 % lidí starších 60 let, což je věková skupina, která u ostatních politických stran dominuje a většinou přesahuje 40 %. V počtu členek

¹⁰² PEČÍNKA, Pavel. „Evropeizace“ české strany zelených v širších aspektech. *Analýza transformace kvaziologické formace na stranu postmaterialistických hodnot západoevropského typu v letech 1989–2006*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie, 2006, s. 33.

¹⁰³ Čtete, kolik členů má strana Peake. A jak utíkají lidé z ODS. *Parlamentní listy* [online]. ©2013 [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Ctete-kolik-clenu-ma-strana-Peake-a-jak-lide-utikaji-z-ODS-271198>.

¹⁰⁴ ARCI, Serkan. Wählerschaft und Mitglieder. *Bundeszentrale für politische Bildung* [online]. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, ©2010 [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/42159/waehlerschaft-und-mitglieder>.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Grüne haben 60 000 Mitglieder – erstmals mehr als die FDP. *Focus online* [online]. ©2013 [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: http://www.focus.de/politik/deutschland/historische-mitgliederzahl-gruene-haben-60-000-mitglieder-erstmals-mehr-als-die-fdp_aid_926276.html.

však zelení nezaostávají – ženy tvoří 37 %, což je po straně Die Linke druhé největší procento.¹⁰⁷

Reprezentativní volební statistika při volbách do Bundestagu v roce 2009 ukázala, že zelení dosahují výborných výsledků u voličů mezi 18–25 lety (podpora 15,4 %), avšak v celkových součtech je nejpočetnější skupinou voličů věková kategorie 45–60 let, jež tvoří 33,5 % všech jejich voličů. Je zřejmé, že voliči zelených zestárlí společně se stranou. U mužské populace obdrží zelení cca 9,4 % hlasů, u žen oproti tomu 12 %. V kategorii žen mezi 18–25 lety v celém Německu dokonce hlasuje 18,9 % žen právě pro B90/DG.¹⁰⁸

Německý institut pro hospodářský výzkum (*Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung*, DIW) analyzoval dlouhodobá data ze Socio-ekonomického panelu¹⁰⁹ (*Sozio-ökonomisches Panel*, SOEP) a dospěl tak k vytvoření profilu typického voliče zelených, kterého charakterizoval následovně:

- a) Velkoměšťák: Podpora zelených je obzvláště silná ve městech a metropolích. Ve městech s více než 500 000 obyvateli přiznává 18 % lidí, že jsou již delší dobu propojeni právě s touto stranou. Nejlepších výsledků dosahují zelení dlouhodobě ve spolkové zemi Bádensko-Württembersko.
- b) Mladý: Zelení dokáží během doby své existence nadchnout a přilákat vždycky přibližně jednu pětinu lidí ve věku mezi 17 a 20 lety. Stále tedy vyrůstají noví a noví „zelení“ voliči.
- c) Věrný straně: Sympatizanti zelených jsou věrní – proto jsou demografické změny velkým spojencem strany. V 80. letech 20. století podporovalo stranu 19 % tehdy 20letých. Dnes jsou z nich lidé starší 40 let a 16 % z nich stále volí tutéž stranu.
- d) Vzdělaný: Mezi sympatizanty zelený patří skoro výhradně lidé s maturitou. Jejich podíl dosahuje od roku 1984 relativně stabilně kolem 18 %. Mezi lidmi s nižším vzděláním najdou zelení podporu jen zřídka. Tento trend se za celých 30 let jejich existence de facto nezměnil.

¹⁰⁷ ARCI, Serkan. Wählerschaft und Mitglieder. *Bundeszentrale für politische Bildung* [online]. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, ©2010 [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/42159waehlerschaft-und-mitglieder>.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ SOEP spadá pod DIW a provádí pravidelné dotazovací ankety ve více než 12 000 německých domácnostech, a to už od roku 1984.

e) Majetný: Voliči, kteří maturovali v době vzniku strany, mají dnes dobře placená zaměstnání a přitom nezměnili svou politickou orientaci. Ačkoliv v 80. letech 20. století patřila většina přívrženců zelených ke 20 % obyvatelstva s nejnižším příjmem, dnes je tomu přesně naopak. Podíl voličů mezi státními zaměstnanci, soukromníky a běžnými zaměstnanci je vysoký, oproti tomu slabý je podíl nezaměstnaných a dělníků.

f) Žena: Zelení se od svého založení zasazují o politiku zrovnoprávnění – tomu odpovídá i vysoký podíl žen, jež stranu podporují. 13 % všech německých žen je voličkami B90/DG, němečtí muži volící zelené dosahují 10 %.¹¹⁰

Výsledky výzkumu SOEP lze shrnout tak, že od roku 1980 až dodnes zelení dosahují nepřetržité podpory nových mladých voličů, ale též lidí, kteří společně se stranou zestárlí. Převážná část těchto voličů, podporujících stranu od jejího vzniku, jsou dnes příslušníci majetnější střední třídy. Tradiční základna sympatizantů je koncentrována ve městech. Jak již bylo zmíněno v předešlých částech práce, výrazně nižší podporu zaznamenávají zelení v bývalé NDR. Celkově ale podpora zelených za 30 let jejich existence nejenže vzrostla, ale především se stala stabilní. Debaty o tom, zda se B90/DG stává politickou stranou tzv. „středního proudu“, rozhodně nejsou neopodstatněné.¹¹¹

Shrnutí

Je komplikované srovnávat voličskou a členskou základnu politických stran v zemích, které jsou počtem obyvatel neporovnatelné. Česká republika s 10,5 mil. obyvatel nemůže početně konkurovat Spolkové republice Německo s více než 80 mil. obyvatel. Stejně tak němečtí B90/DG s přibližně 60 tisíci členy nemohou být srovnáváni s českou Stranou zelených o cca 1 400 členech.

Pokusit se však můžeme o zhodnocení poměru volebních výsledků a získaných mandátů v posledních třech volebních obdobích, a to nezávisle na počtu obyvatel (v případě ČR se jedná o volby do PS PČR 2006, 2010 a 2013; u SRN jde o volby do Spolkového sněmu v letech 2005, 2009 a 2013).

¹¹⁰ Wer wählt eigentlich Die Grünen? *Merkur-online* [online]. ©2011 [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://www.merkur-online.de/aktuelles/politik/wer-waehlt-eigentlich-die-gruenen-meta-1180492.html>.

¹¹¹ KROH, Martin a Jürgen SCHUPP. Alliance 90/The Greens at the Crossroads: On Their Way to Becoming a Mainstream Party? *DIW Economic Bulletin*. 2011, roč. 1, č. 3, s. 30–31.

Tabulka č. 4: Poměr volebních výsledků SZ a B90/DG za poslední 3 volební období

Rok konání voleb SRN/ČR	Spolkový sněm SRN – počet hlasů (%)	PS PČR – počet hlasů (%)	Poměr volebního výsledku SRN/ČR
2005/2006	8,1 %	6,29 %	1,29
2009/2010	10,7 %	2,44 %	4,38
2013	8,4 %	3,19 %	2,63

Zdroj: vlastní zpracování.

Tabulka č. 5: Poměr mandátů SZ a B90/DG za poslední 3 volební období

Rok konání voleb SRN/ČR	Spolkový sněm SRN – počet mandátů přepočten na % ve Spolkovém sněmu ¹¹²	PS PČR – počet mandátů přepočten na % v PS PČR	Poměr mandátů SRN/ČR
2005/2006	51 (z 614) = 8,31 %	6 (z 200) = 3 %	2,77
2009/2010	68 (z 622) = 10,93 %	0 (z 200) = 0 %	nelze hodnotit
2013	63 (z 631) = 9,98 %	0 (z 200) = 0 %	nelze hodnotit

Zdroj: vlastní zpracování.

Tabulky č. 4 a 5 názorně ukazují poměr úspěšnosti SZ a B90/DG v jednotlivých volebních obdobích vzhledem k volebním výsledkům a počtu získaných mandátů. Poslední sloupce obou výše uvedených tabulek dokládají, kolikrát úspěšnější z hlediska volebních výsledků a mandátů byli zelení v SRN oproti SZ nezávisle na celkovém počtu obyvatel obou zemí. Vidíme tak, že ve volbách do Spolkového sněmu 2005 byli němečtí zelení z hlediska volebního výsledku 1,29x úspěšnější než zelení v ČR ve volbách do PS PČR 2006, a z hlediska získaných mandátů byli dokonce 2,77x úspěšnější než SZ. V následujících volbách do Spolkového sněmu z roku 2009 úspěšnost B90/DG v otázce volebních výsledků ještě vzrostla – strana měla 4,38x větší

¹¹² Je třeba brát v úvahu, že počet mandátů ve Spolkovém sněmu SRN se každé volební období mění, a to díky tzv. převislým mandátům. Proto počítáme pro každé volební období s jiným celkovým počtem poslaneckých křesel.

úspěšnost než SZ ve volbách do PS PČR roku 2010. Nelze však hodnotit poměr získaných mandátů, jelikož SZ se s výsledkem 2,44 % hlasů na půdu PS PČR vůbec nedostala. V posledních volbách z roku 2013 byl volební úspěch německých zelených ve volbách do Spolkového sněmu 2,63x vyšší než pro SZ ve volbách do PS PČR, přičemž opět nemůžeme hodnotit poměr získaných mandátů.

Také historické souvislosti a vývoj stran v obou zmíněných zemích zapříčinily rozdílnou podporu zelených, která v ČR patrně nebude dosahovat takových čísel jako v SRN. Členská a voličská základna SZ je a do budoucna i nadále bude jedním z problémů, s nímž se bude třeba vyrovnat.

Srovnání zaslouží též charakteristika typického voliče strany zelených. Přesvědčili jsme se, že do roku 2003 byli voliči českých zelených spíše starší lidé, kteří pro SZ hlasovali proto, že stranu pokládali za nejméně konfliktní a přijatelnou. S postupným přeorientováním strany na západní typ zelených se měnila i voličská struktura. Voliči se začali blížit německým levicovým liberálům, mezi nimiž najdeme především vysokoškolsky vzdělané občany, mladé lidi mezi 18 a 25 lety, ženy, obyvatele měst. Voličská základna německých zelených je navíc obohacena o početnou skupinu věrných voličů ve věku mezi 46 a 60 lety, kteří se stranou „dospívali“. Tento trend u českých zelených schází, především proto, že se zformovali na pozadí jiných historických souvislostí. Poněkud větší rozdíl spatřuji v kategorii majetnosti. V ČR pro SZ hlasují lidé vzdělaní a pracující, pocházející ze střední třídy. V SRN naopak patří k voličům zelených nejmajetnější obyvatelé. Shoda naopak panuje ve zjištění, že pro zelené strany hlasuje více státních či běžných zaměstnanců a soukromníků než dělníků a nezaměstnaných.

6. PREZENTACE ZELENÝCH

Doba, v níž žijeme, nabízí politickým stranám širokou škálu možností, jak zaujmout veřejnost. I ty se však rychle vyčerpávají, proto je neustále potřeba hledat nové cesty a kanály, které by přitáhly pozornost voličů. Sdělovací prostředky, především sociální sítě, hrají v současné společnosti hlavní roli a bez jejich využití by neuspěl nikdo, kdo chce vzbudit zájem. Billboardy a plakáty již nestačí, lidé touží po něčem akčnějším, dravějším, zajímavějším. V poslední kapitole práce se proto zaměřím především na online prezentaci stran zelených, jejich webové stránky, využívání sociálních sítí a na projekty, jichž se účastní.

6.1 Prezentace českých zelených

Strana zelených není početně ani voličsky nejvýraznější stranou v ČR, avšak neopomíjí prezentaci a sebereflexi sebe sama v médiích. Snaží se přiblížit svým nejvěrnějším voličům – mladým lidem, což je zřejmé např. z poslední volební kampaně strany před volbami do Poslanecké sněmovny PČR v roce 2013. Videoklip s názvem „Barva tvýho hlasu“ byl velice vhodně zacílen právě na mladé publikum, a to především svým pojetím – text byl předsedou SZ Ondřejem Liškou rapován.¹¹³ Odborníci se shodli, že právě zeleným vyšel finiš volební kampaně nejlépe ze všech politických stran a že jejich kampaň byla odlehčená, svěží, s pozitivními emocemi, srozumitelná a autentická.¹¹⁴ Druhou stranou mince je fakt, že se SZ v roce 2013 ani s tímto pozitivním hodnocením kampaně nedostali do PS PČR.

Prezentace na internetu je v dnešní době nezbytná, webovými stránkami počínaje a výskytem na sociálních sítích konče. Web zelených www.zeleni.cz prochází obnovou a je zřejmé, že je mu věnována velká pozornost. Stránky jsou přehledné, doplněné podařenými grafickými logy, aktuální. Z pohledu expertů jsou internetové stránky SZ jedny z nejlépe hodnocených. Kvítují jejich moderní pojetí, práci s infografikou, multimédií, animovaným videoobsahem, oceňují snahu prezentovat program jednoduše,

¹¹³ LIŠKA, Ondřej. Barva tvýho hlasu. In: *YouTube* [online]. 17. 10. 2013 [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=ppcuYt198gl>. Kanál uživatele Strana zelených.

¹¹⁴ SMLSAL, Matěj. Experti: Nejlepší finiš kampaně mají zelení. Bobošíková se raději schovává za Klaus. *iHned* [online]. ©2013 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-61064990-marketing-experti-finis-predvolebni-kampan-strana-zelenych-top09-ods-cssd-kscm-spoz-hlavu-klaus>.

ovšem při hlubším zájmu možnost dohledat další podrobnosti. Vytýkají, že kromě lídrů není možné zjistit detaily o jiných kandidátech.¹¹⁵

SZ se prezentuje také na Facebooku, Twitteru, Google+ či na kanálu YouTube, přes které sdílí nejrůznější fotky z akcí, videa, tematické spoty, dokonce i záznamy ze sjezdů stran. Je to jeden ze způsobů, jak stranu zviditelňovat bez nákladných akcí. Ačkoliv se odborníci shodují, že české politické strany neumí využívat potenciál sociálních sítí a používají je spíše k propagaci programu či jako inzertní plochu, veskrze chválí Stranu zelených za to, že dokáže sociální média využívat zajímavě a poutavě, aniž by k tomu potřebovala horentní sumy peněz.¹¹⁶

Strana zelených pořádá akce a projekty nejrůznějšího charakteru, ať jde např. o demonstrace za lidská práva, účast na protestech proti porušování akademických svobod, proti protiromským pochodům, rozličné debaty, diskuze, přednášky o kvalitě potravin, ochraně spotřebitele, ochraně soukromí, dopadech jaderné energie apod. Účastní se řady netradičních akcí – za všechny lze jmenovat pražskou cyklojízdu na podporu používání ekologičtějších dopravních prostředků, kontroverzní festival Prague Pride (festival homosexuálů, bisexuálů a transexuálů) či akci „Rouška za čistý vzduch“ upozorňující na nedostatky v zákoně o ochraně životního prostředí.¹¹⁷ Dále provozují „zelenou kavárnu“ Sicily café, v níž se podávají kvalitní české biopotraviny a která vlastní certifikát fairtrade. Pravidelně též pořádají akci „Na kávu s Ondřejem Liškou“ – neformální setkání s lídrem SZ nad vizemi české politiky. Zelení se nevyhýbají ani experimentům, které jsou někdy vnímané spíše jako populistická gesta – např. slaňování předsedy Ondřeje Lišky při představování volební kampaně.

¹¹⁵ SMLSAL, Matěj. Weby politických stran očima expertů. Připomínají matějskou pout' nebo dechovku. *iHned* [online]. ©2013 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/politika/c1-60989280-marketingovi-experti-weby-politicke-strany-matejska-pout>.

¹¹⁶ SMLSAL, Matěj. Experti: Politici vůbec nechápou Facebook. ODS blokuje lidem statusy, ČSSD je nudná. *iHned* [online]. ©2013 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/politika/c1-60879510-experti-politici-vubec-nechapou-facebook-ods-blokuje-lidem-statusy-cssd-je-nudna>.

¹¹⁷ STRANA ZELENÝCH. In: *Facebook* [online]. [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: https://www.facebook.com/stranzelenych/photos_albums.

Zdroj: Facebook Strany zelených.

6.2 Prezentace německých zelených

Na rozdíl od svého českého protějšku sice B90/DG nechybí stálá voličská základna, avšak neutichají snahy o neustálé zviditelňování jejich aktivit. Díky lepšímu finančnímu zázemí, než jaké má česká SZ, si němečtí zelení mohou dovolit pořádat mnohem více nákladných akcí a projektů.

Webové stránky zelených *www.gruene.de* jsou graficky velice povedené, aktuální, oproti SZ obsáhlejší. Podle portálu *Testberichte*, největšího německého online portálu zabývajícího se profesionálními testy zboží a služeb, jsou webové stránky B90/DG nejlepšími v porovnání s ostatními politickými stranami v SRN. Obsahují nejen množství informací, ale jsou také moderně a lákavě vystavěné. Negativum spatřuje portál v mírné nepřehlednosti stránek, kterou způsobuje právě mnoho informací.¹¹⁸

Strana ke své prezentaci používá taktéž sociální sítě – Facebook, Twitter, Google+, Flickr a kanál YouTube, který kromě videozáznamů z akcí či projevů obsahuje také jakýsi „zelený lexikon“ zabývající se stručným výkladem pojmů, jež souvisí právě s politikou B90/DG. Najdeme na něm i doklad česko-německé spolupráce – umístěn je zde záznam projevu Ondřeje Lišky během tzv. *Parteitagu* německých zelených v Drážďanech, kde vyjádřil mimo jiné touhu SZ přiblížit se B90/DG.

Podle průzkumu portálu *Politik-digital* využívají zelení sociální sítě a média v porovnání s ostatními německými politickými stranami nejlépe. Mají nejnovativnější nápady a snaží se o neustálý kontakt s občany. Z hodnocení aktuálnosti účtu na Facebooku, Twitteru a YouTube kanálu vycházeli zelení vždy s nejvyšším počtem

¹¹⁸ Parteien-Seiten im Vergleich – Sieg für die Grünen. *Testberichte* [online]. ©2014 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://www.testberichte.de/onlinedienste/2871/sonstige-websites/artikel/parteien-seiten-im-vergleich-sieg-fuer-die-gruenen.html>.

bodů, také z hlediska možnosti aktivního podílu občanů na sociálních sítích se umístili na první příčce. Kladně ohodnoceny byly též interaktivní elementy a aplikace pro smartphony, které rozšiřují možnosti online kampaní.¹¹⁹

Němečtí zelení se ve velké míře účastní řady akcí, především nejrůznějších protestů a demonstrací. Jmenujme např. demonstraci za osvobozený Írán, za práva uprchlíků, hojné protesty proti atomové energii, netříděnému odpadu, proti dohodě ACTA¹²⁰ atd. Členové strany se též účastní netradičních akcí, např. běhu proti atomové energii, prodeje látkových místo plastových sáčků na trzích či projektu „Mehr grün“, který měl za cíl ozelenit čimkoli ekologickým veřejné prostory apod.¹²¹ Zajímavou z hlediska genderové problematiky se jeví také kampaň „Fifty-Fifty“, jež má přilákat více žen, upozornit na jejich práva a rovné příležitosti ve vztahu k mužům. Němečtí zelení se nevyhýbají ani kontroverzním projektům zpodobňujícím právo člověka na výběr partnera dle své vlastní sexuální orientace.

Obrázek č. 4: Demontrace B90/DG proti dohodě ACTA

Zdroj: Facebook Bündnis 90/Die Grünen.

Shrnutí

Ze zjištěných poznatků lze vyvodit, že český i německý zástupce zelených dosahuje výborného hodnocení z hlediska užívání online médií a sociálních sítí. Slabším bodem SZ v porovnání s B90/DG jsou internetové stránky, které jsou vizuálně chudší, ovšem

¹¹⁹ NICK, Christina. Soziale Medien und Beteiligungsmöglichkeiten. *Politik-digital* [online]. ©2011 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://politik-digital.de/soziale-medien-und-beteiligungsmoeglichkeiten>.

¹²⁰ ACTA (*Anti-Counterfeiting Trade Agreement*) je kontroverzní mezinárodní obchodní dohoda umožňující spolupráci mezi zeměmi s cílem účinněji postupovat proti porušování práv duševního vlastnictví. Organizace dohlížející na lidská práva na internetu ji kritizují, protože zavádí přísné represe a směřuje ke státním zásahům do svobodného internetu.

¹²¹ BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN. In: *Facebook* [online]. [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: https://www.facebook.com/B90DieGruenen/photos_albums.

i přesto velice podařené. V rámci ČR i SRN se zelení pohybují na předních příčkách v průzkumech týkajících se právě prezentace politických stran na internetu. Pozitivním faktem tedy je, že ač se SZ nemůže rovnat B90/DG co do počtu členů nebo voličů, na poli mediálním nezaostává a dokáže konkurovat.

ZÁVĚR

Tématem bakalářské práce byla Strana zelených v České republice a Die Grünen (později Bündnis 90/Die Grünen) ve Spolkové republice Německo mezi lety 1990 a 2013. Cíl práce spočíval v komparaci obou politických subjektů ve zvolených aspektech, analýze jejich podobností/odlišností a zodpovězení stanovených hypotéz.

Metodologicky byla práce zpracována na základě analyticko-empirické metody s prvky deskripce, poté byla využita metoda komparativní – synchronní i diachronní. Před zahájením výzkumu jsme si stanovili tři hypotézy, na něž byly v průběhu práce hledány odpovědi. Ty budou v závěru zhodnoceny.

Hlavním úskalím při psaní bakalářské práce byl nedostatek česky psaných odborných zdrojů vztahujících se k danému tématu. Samotnému výzkumu tedy předcházelo studium anglických a německých textů, jenž si vyžádalo větší množství času a snahu o objektivní zhodnocení relevantnosti zdrojů.

V hospodářsky silné NSR byli zelení již od svého vzniku roku 1980 jakousi „vlajkovou lodí“ evropských zelených s relativně vysokým počtem voličů. Oproti tomu čeští zelení vznikli teprve po událostech revolučního roku 1989 a v povědomí občanů dlouhou dobu vůbec nefigurovali. Vzhledem k české historické zkušenosti je zřejmé a logické, že vznik nových hnutí a politických stran v Evropě nezasáhl české prostředí takovou měrou jako státy západní Evropy. Oba případy názorně ilustrují, jak je pro formování politické strany důležitý politický systém příslušné země.

Z výše zmíněných poznatků vyplývá odpověď na hypotézu č. 1: *„Česká Strana zelených se nezformovala na postmaterialistickém základě jako němečtí Die Grünen.“* Bylo potvrzeno, že Die Grünen se v 80. letech 20. století vyprofilovali na nově utvářené postmaterialistické linii. Stranu zelených při jejím vzniku naopak tato linie vůbec nezasáhla – začala se u ní objevovat až po roce 2003. SZ se tak na počátku své existence řadila spíše ke stranám vyznávajícím tradiční konzervativní hodnoty s osamocným tématem environmentalismu. Postmaterialismus v českém prostředí chyběl především proto, že po roce 1989 začali lidé vyznávat západní konzumní hodnoty, které jim byly dosud komunistickým režimem odpírány. Z toho plynul nezájem o hodnoty nemateriální.

S první hypotézou částečně souvisí také hypotéza druhá: *„České zelené nelze na rozdíl od německých zelených jednoznačně umístit na ose levice–pravice.“* Dospěli jsme

k závěru, že postmaterialistická linie se pojí především s levicí. Zatímco němečtí zelení se tedy pohybují jednoznačně vlevo, čeští zelení kolísají mezi středolevicovou a středopravicovou politikou. Odmitání levice souviselo s historickou zkušeností před rokem 1989 a se snahou vyhnout se jí. Strana zelených prezentuje sebe samu spíše jako alternativu ke stávajícím parlamentním stranám, která není ani vlevo ani vpravo a která více preferuje zdravý rozum než politické ideologie.

Předmětem hypotézy č. 3 byla voličská základna obou stran: „*Profil typického voliče strany zelených v ČR a SRN je de facto shodný.*“ Přesvědčili jsme se, že do roku 2003 o totožné skladbě voličů SZ a B90/DG nelze hovořit. Voliči SZ byli v první dekádě existence strany spíše lidé střední až starší generace bez politického povědomí, kteří ji pokládali za nejméně konfliktní a přijatelnou. S postupnou změnou orientace českých zelených blíže k postmaterialismu se měnil i profil typického voliče – více se přibližoval německým levicovým liberálům, mezi nimiž najdeme především vysokoškolsky vzdělané občany, mladé lidi mezi 18 a 25 lety, vysoký podíl žen a obyvatelů měst. Voličská základna německých zelených je navíc obohacena o početnou skupinu věrných voličů ve věku mezi 46 a 60 lety, kteří se stranou „vyrůstali“ od jejích počátků. Tento trend u českých zelených schází. Pokud se zabýváme současným stavem voličstva (po roce 2003), můžeme hypotézu z velké části označit za pravdivou, a to především z hlediska věku, vzdělání, bydliště a názorů voličů. Z hlediska majetnosti a podpory starších občanů se profil typického voliče neshoduje.

Předložená bakalářská práce splnila vše, co si předsevzala. Pomocí analýzy jednotlivých aspektů komparace bylo dosaženo výsledků, jež byly průběžně sumarizovány ve shrnutích kapitol a především pak v zodpovězených hypotézách. Práce byla zpracována nově, aktuálně, snažila se o co největší objektivitu a přehlednost. Jeden z hlavních přínosů práce spatřuji v jejím pojetí, které může doplnit chybějící česky psanou literaturu v této oblasti.

Vzhledem k rozsahu bakalářské práce byl omezen výběr oblastí komparace SZ a B90/DG. Existuje však nespočet dalších možností, jak výzkum obohatit, jak s tématem do budoucna pracovat, rozvíjet ho a využít potenciál, který se v něm bezpochyby ukrývá.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

BALÍK, Stanislav et al. *Politický systém českých zemí 1848–1989*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2004, 180 s.

CABADA, Ladislav a Michal KUBÁT. *Úvod do studia politické vědy*. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o., 2002, 494 s.

DETLEF, Jahn: Green Politics and Parties in Germany. *The Political Quarterly*. 1997, roč. 68, č. B, s. 174–175.

FIALA, Petr a Miroslav MAREŠ. Programatika politických stran. *Politologický časopis*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, roč. 1998, č. 1, s. 5–20.

FIALA, Petr a Maxmilián STRMISKA. *Teorie politických stran*. Brno: Barrister & Principal, 1998, 263 s.

HLOUŠEK, Vít. Koncept konfliktních linií v západní politické vědě a jeho proměny. *Politologický časopis*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2002, roč. 9, č. 4, s. 398–399.

JEHLIČKA, Petr a Tomáš KOSTELECKÝ. Czechoslovakia: Greens in a Post-Communist Society. In: RICHARDSON, Dick a Chris ROOTES. *The Green Challenge. The Development of Green Parties in Europe*. London: Routledge, 1995, s. 208–231.

KLÍMA, Michal. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha: Radix, 1998, 273 s.

KMEC, Jiří. Ekologické strany v Evropě. *Politologická revue*. 2000, č. 2, s. 29–60.

KROH, Martin a Jürgen SCHUPP. Alliance 90/The Greens at the Crossroads: On Their Way to Becoming a Mainstream Party? *DIW Economic Bulletin*. 2011, roč. 1, č. 3, s. 30–31.

KUCHTOVÁ, Dana. *Rozdělení členské základny*. Interní materiál Strany zelených, 1995.

LINDNER, Tomáš. *Vývoj a struktura německých zelených*. Diplomová práce. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, 2003, 65 s.

NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, 275 s.

PEČÍNKA, Pavel. „Evropeizace“ české strany zelených v širších aspektech: Analýza transformace kvaziologické formace na stranu postmaterialistických hodnot západoevropského typu v letech 1989–2006. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie, 2006, 188 s.

PEČÍNKA, Pavel. *Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G, 2002, 261 s.

RASCHKE, Joachim. Die fehlstrukturierte Partei. In: FÜCKS, Ralf et al. *Sind die Grünen noch zu retten?: Anstösse*. Reinbeck bei Hamburg: Rowohlt, 1991, s. 170–172.

RASCHKE, Joachim. *Die Grünen: Wie sie wurden, was sie sind*. Köln: Büchergilde Gutenberg, 1993, 959 s.

ROBERTS, Geoffrey K. *Party Politics in the New Germany*. Londýn: Pinter, 1997, 227 s.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Úvod do současné politologie*. Praha: Portál, 2002, 207 s.

SARTORI, Giovanni dle KOPEČEK, Lubomír. Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě. In: STRMISKA, Maxmilián et al. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 10.

SHANAÁH, Šádí. The Czech Green Party: Brief Success or Lasting Presence? In: HAAS, Melanie et al. *Green Identity in a Changing Europe*. Brussels: Heinrich Böll Stiftung EU Regional Office Brussels, 2008, s. 72–80.

SMITH, Gordon. In Search of Small Parties: Problems of Definition, Classification and Significance. In: MÜLLER-ROMMEL, Ferdinand a Geoffrey PRIDHAM. *Small Parties in Western Europe: comparative and national perspectives*. London: Sage Publications, 1991, s. 23–40.

STRMISKA, Maxmilián et al. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005, 727 s.

VESELSKÝ, Michal. *Voliči a strany*. Interní materiál Strany zelených, 1995.

Internetové zdroje

ARCI, Serkan. Wählerschaft und Mitglieder. *Bundeszentrale für politische Bildung* [online]. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, ©2010 [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/42159/waehlerschaft-und-mitglieder>.

BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN. In: *Facebook* [online]. [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: https://www.facebook.com/B90DieGruenen/photos_albums.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR konané ve dnech 19.–20. 6. 1999. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2014 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps1998/u4>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Výsledky voleb do Evropského parlamentu ve všech 25 členských zemích EU. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2014 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/vysledky_voleb_do_evropskeho_parlamentu_ve_vsech_25_clenskych_zemich_eu.

Čtete, kolik členů má strana Peake. A jak utíkají lidé z ODS. *Parlamentní listy* [online]. ©2013 [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Ctete-kolik-clenu-ma-strana-Peake-a-jak-lide-utikaji-z-ODS-271198>.

DER BUNDESWAHLLEITER. Endgültiges Ergebnis der Bundestagswahl 2013. *Bundeswahlleiter* [online]. Wiesbaden: Bundeswahlleiter, ©2013 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/BTW_BUND_13/ergebnisse/bundesergebnisse.

DER BUNDESWAHLLEITER. Wahl zum 5. Europäischen Parlament am 13. Juni 1999. *Bundeswahlleiter* [online]. Wiesbaden: Bundeswahlleiter, ©2013 [cit. 2014-03-

06]. Dostupné z: http://www.bundeswahlleiter.de/de/europawahlen/fruehere_europawahlen/ew1999.html.

DER BUNDESWAHLLEITER. Wahl zum 10. Deutschen Bundestag am 6. März 1983. *Bundeswahlleiter* [online]. Wiesbaden: Bundeswahlleiter, ©2013 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1983.html.

EVROPSKÝ PARLAMENT. Evropské volby – Výsledky podle státu (2009). *Evropský parlament* [online]. Praha: Informační kancelář EP, ©2009 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/00082fcd21/V%C3%BDsledky-podle-st%C3%A1tu-%282009%29.html?tab=0>.

GRUENE. Bundesvorstand. *Gruene* [online]. ©2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.gruene.de/partei/bundesvorstand.html>.

GRUENE. Grundsatzprogramm „Die Zukunft ist grün“. *Gruene* [online]. ©2002, 190 s. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: https://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/Grundsatzprogramm-2002.pdf.

GRUENE. Satzung des Bundesverbandes – Bündnis 90/Die Grünen. *Gruene* [online]. ©2014, 91 s. [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: http://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/140209_-_Satzung_Bundesverband.pdf.

Grüne haben 60 000 Mitglieder – erstmals mehr als die FDP. *Focus online* [online]. ©2013 [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: http://www.focus.de/politik/deutschland/historische-mitgliederzahl-gruene-haben-60-000-mitglieder-erstmals-mehr-als-die-fdp_aid_926276.html.

HEINRICH BÖLL STIFTUNG PRAHA. Nový start české Strany zelených. *Heinrich Böll Stiftung Praha* [online]. Praha: Heinrich Böll Stiftung, ©2012 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://www.cz.boell.org/web/19-1046.html>.

NICK, Christina. Soziale Medien und Beteiligungsmöglichkeiten. *Politik-digital* [online]. ©2011 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://politik-digital.de/soziale-medien-und-beteiligungsmoeglichkeiten>.

LIŠKA, Ondřej. Barva tvého hlasu. In: *YouTube* [online]. 17. 10. 2013 [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=ppcuYt198gI>. Kanál uživatele Strana zelených.

Parteien-Seiten im Vergleich – Sieg für die Grünen. *Testberichte* [online]. ©2014 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://www.testberichte.de/onlinedienste/2871/sonstige-websites/artikel/parteien-seiten-im-vergleich-sieg-fuer-die-gruenen.html>.

SMLSAL, Matěj. Experti: Nejlepší finiš kampaně mají zelení. Bobošíková se raději schovává za Klause. *iHned* [online]. ©2013 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-61064990-marketing-experti-finis-predvolebni-kampan-strana-zelenych-top09-ods-cssd-kscm-spoz-hlavu-klaus>.

SMLSAL, Matěj. Experti: Politici vůbec nechápou Facebook. ODS blokuje lidem statusy, ČSSD je nudná. *iHned* [online]. ©2013 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/politika/c1-60879510-experti-politici-vubec-nechapou-facebook-ods-blokuje-lidem-statusy-cssd-je-nudna>.

SMLSAL, Matěj. Weby politických stran očima expertů. Připomínají matějskou pouť nebo dechovku. *iHned* [online]. ©2013 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/politika/c1-60989280-marketingovi-experti-weby-politicke-strany-matejska-pout>.

STRANA ZELENÝCH. In: *Facebook* [online]. [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: https://www.facebook.com/stranzelenych/photos_albums.

STRANA ZELENÝCH. Politický program „Vize ekologické demokracie“. *Strana zelených* [online]. ©2003 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.zeleni.cz/politicky-program-vize-ekologicke-demokracie>.

STRANA ZELENÝCH. Stanovy Strany zelených. *Strana zelených* [online]. ©2006–2014, 21 s. [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://old.zeleni.cz/underwood/download/files/stanovy-sz.pdf>.

STRANA ZELENÝCH. Vedení strany. *Strana zelených* [online]. ©2006–2014 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.zeleni.cz/vedeni-strany>.

STRANA ZELENÝCH. Zápisy z jednání. *Strana zelených* [online]. ©2006–2014 [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://strana.zeleni.cz/1120/clanek/zapis-c-3-2005-z-jednani-urk-sz-dne-4-brezna-2005-v-brne>.

STRANA ZELENÝCH. Zelení v Senátu. *Strana zelených* [online]. ©2006–2014 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://www.zeleni.cz/nasi-senatori>.

Wer wählt eigentlich Die Grünen? *Merkur-online* [online]. ©2011 [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://www.merkur-online.de/aktuelles/politik/wer-waehlt-eigentlich-die-gruenen-meta-1180492.html>.

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek č. 1: Logo Strany zelených

Obrázek č. 2: Logo Bündnis 90/Die Grünen

Obrázek č. 3: Strana zelených během Velké podzimní cyklojízdy 2013

Obrázek č. 4: Demonstrace B90/DG proti dohodě ACTA

Tabulka č. 1: Seznam předsedů Strany zelených 1990–současnost

Tabulka č. 2: Seznam předsedů Die Grünen 1980–1993

Tabulka č. 3: Seznam předsedů Bündnis 90/Die Grünen 1993–současnost

Tabulka č. 4: Poměr volebních výsledků SZ a B90/DG za poslední 3 volební období

Tabulka č. 5: Poměr mandátů SZ a B90/DG za poslední 3 volební období